

T.C.

GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

**KADIN VOLEYBOL VE FUTBOLCULARDA İLETİŞİM BECERİLERİ
VE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ**

Nurfer ÖZDEMİR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Uğur ABAKAY

Gaziantep 2014

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ VE SPOR ANABİLİM DALI

KADIN VOLEYBOL VE FUTBOLCULARDA İLETİŞİM BECERİLERİ VE
SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Nurfer ÖZDEMİR

Tez Savunma Tarihi: 16.01.2014

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Onayı

Prof.Dr. Mehmet TARAKÇIOĞLU

Sağlık Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Bu tez çalışmasının bir “Yüksek Lisans” derecesi için uygun ve yeterli bir çalışma olduğunu onaylıyorum.

Doç.Dr.Mürsel BİÇER

Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir “Yüksek Lisans” tezi olarak kabul edilmiştir.

Yrd.Doç.Dr.Uğur ABAKAY

Tez Danışmanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir “Yüksek Lisans” tezi olarak kabul edilmiştir.

Tez Jürisi İmzası

Doç.Dr.Mürsel BİÇER (Başkan)

Yrd.Doç.Dr.Mustafa METE

Yrd.Doç.Dr.Uğur ABAKAY (Danışman)

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

16.01.2014

Nurfer ÖZDEMİR

TEŞEKKÜR

Yüksek Lisans çalışmamın tasarlanması, hazırlanması ve verilerin değerlendirilmesi aşamalarında, yardımcı olan değerli hocam ve danışmanım Yrd. Doç.Dr. Uğur Abakay'a, yüksek lisans eğitimim süresince bilgi ve tecrübesiyle bana yol gösteren ve destek olan değerli hocalarıma ve manevi desteklerinden dolayı tüm mesai arkadaşlarıma içten teşekkürlerimi sunarım. Ömer ve Şefika Kankaya'ya bilgisayar destekleri için, Arş.Gör Mustafa Özdal'a çeviriler için teşekkür ederim.

Kayseri, Gaziantep voleybol ve futbol camiasının değerli hocalarına, anketleri içtenlikle cevaplayan ve verilerimin oluşmasına yardımcı olan değerli sporculara, Kayseri Voleybol İl Temsilcisi değerli büyüğüm Ali Şen'e, voleybol hakemi Âlim Gerçel'e teşekkürlerimi borç bilirim.

Doğduğum günden bugüne kadar maddi ve manevi desteklerini hep yanımda hissettiğim, annem Nurten Özdemir'e ve babam Muzaffer Özdemir'e, canım kardeşlerim Gökçen Ata'ya, Pınar Özkılıç'a, Şirin Dokcan'a ve değerli eşlerine ve dünyanın en güzel duygusunu bana yaşatan yeğenlerim Zeynep Ata ve Melis Ece Dokcan'a, çok teşekkür ediyorum.

Nurfer Özdemir

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

TEŞEKKÜR	i
İÇİNDEKİLER	ii
ŞEKİLLER LİSTESİ	iv
TABLolar LİSTESİ	v
ÖZET	1
ABSTRACT	2
1.GİRİŞ VE AMAÇ	3
2.GENEL BİLGİLER	5
2.1. İletişim	5
2.1.1. İletişim Kuramları.....	12
2.1.2. İletişim Çeşitleri.....	17
2.1.3. İletişim ve Spor	18
2.1.4. İletişim Becerisi ve Sporun İletişim Becerisi Boyutu.....	19
2.1.5. Etkili İletişimin Sağlanmasıda Sporculara Düşen Görevler	21
2.2. Saldırganlık.....	23
2.2.1. Saldırgan Davranış Türleri.....	25
2.2.2. Saldırganlık Kuramlarına Göre Spor ve Sporda Saldırganlık	29
2.2.3. Sporda Saldırganlığın Nedenleri.....	31
2.2.4. Sporda Saldırganlık Çeşitleri	34
2.2.5. Sporun Saldırganlığın Kontrolündeki Fonksiyonları.....	36
2.3. İletişim ve Saldırganlık	38
3.GEREÇ VE YÖNTEM	42
3.1. Araştırmanın Yöntemi	42
3.2. Evren ve Örneklem	42
3.3. Veri Toplama Araçları	43

3.4. Verilerin Analizi	44
4.BULGULAR.....	45
5. TARTIŞMA VE SONUÇ.....	53
6.KAYNAKÇA.....	61
EKLER.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1. Temel İletişim süreçleri ve öğeleri.....	6
Şekil 2.2. Lasswell'in İletişim Modeli.....	13
Şekil 2.3. ABX Modeli	13
Şekil 2.4. Gerbner İletişim Modeli.....	14
Şekil 2.5. Merkezi Model.....	15
Şekil 2.6. Zincir Modeli.....	15
Şekil 2.7. Y Tipi İletişim Modeli.....	15
Şekil 2.8. Dairesel Model.....	16
Şekil 2.9. Yıldız Modeli.....	16
Şekil 2.10. Saldırgan davranışların sınıflandırılması.....	26
Şekil 2.11. Yeniden gözden geçirilmiş engellenme – saldırganlık.....	29

TABLolar LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 4.1. Araştırma Grubunun Kişisel Özellikleri.....	43
Tablo 4.2. Araştırma Grubunun Branş Değişkenine Göre İletişim ve Saldırganlık Puanlarının Karşılaştırması	45
Tablo 4.3. Futbolcuların Spor Yapma Yılı Değişkenine göre İletişim ve Saldırganlık Puanları.....	46
Tablo 4.4. Futbolcuların Yaş Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları.....	46
Tablo 4.5. Futbolcuların Eğitim Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları....	47
Tablo 4.6. Futbolcuların Aylık Gelir Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları	48
Tablo 4.7. Voleybolcuların Spor Yapma Yılı İletişim ve Saldırganlık Puanları.....	48
Tablo 4.8. Voleybolcuların Yaş Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları....	49
Tablo 4.9. Voleybolcuların Eğitim Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları	49
Tablo 4.10. Voleybolcuların Aylık Gelir Değişkenleri Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları.....	50
Tablo 4.11. Futbolcuların İletişim ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	51
Tablo 4.12. Voleybolcuların İletişim ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki.....	52

ÖZET

KADIN VOLEYBOL VE FUTBOLCULARDA İLETİŞİM BECERİLERİ VE SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN İNCELENMESİ

Nurfer ÖZDEMİR

Yüksek Lisans Tezi, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı
Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Uğur ABAKAY
Ocak 2014, 84 sayfa

Bu araştırma, voleybol ve futbol sporu ile uğraşan kadın bireylerin iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi ve iletişim becerileri ile saldırganlık davranışları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Araştırma örneğine 131 kadın sporcu alınmıştır. Örneklem grubunda yer alan futbolcuların yaş ortalaması 18.12 ± 2.85 , voleybolcuların yaş ortalaması 16.69 ± 2.1 olarak belirlenmiştir. Araştırma verilerinin elde edilmesinde Korkut (1996) tarafından geliştirilen “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (İBDÖ) ile Kiper (1984) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS 16.0 paket programından yararlanılarak, ikili gruplar için Mann Whitney U testi, çoklu gruplar için Kruskal Wallis, iki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon analizleri kullanılmıştır.

Sonuç olarak, çalışmamıza katılan kadın voleybolcuların futbolculardan daha yüksek iletişim becerilerine sahip oldukları, yıkıcı saldırganlık alt boyutunda ise kadın futbolcuların daha yüksek puanlar elde ettikleri belirlenmiştir. Kadın futbolcularda yaş arttıkça yıkıcı saldırganlık puanının azaldığı, voleybolcularda eğitim durumu düştükçe yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanlarının arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, kadın futbolcuların iletişim becerileri artarken atılganlık düzeylerinin arttığı, yıkıcı saldırganlıkları artarken edilgen saldırganlıklarının da arttığı, voleybolcuların yıkıcı saldırganlık puanları artarken edilgen saldırganlık puanlarının da arttığı belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Saldırganlık, İletişim, Futbol, Voleybol

ABSTRACT

INVESTIGATION OF AGGRESSION LEVEL AND COMMUNICATION SKILLS OF FEMALE VOLLEYBALL AND FOOTBALL PLAYERS

Nurfer ÖZDEMİR

MSc Thesis, Department of Physical Education and Sport

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Uğur ABAKAY

January 2014, 84 pages

Aim of this study was determine to aggression level and communication skills of female volleyball and football players and show the relation between aggression level and communication skills. 131 female athlete was considered as research sampling. Mean age of football players was 18.12 ± 2.85 and mean age of volleyball players was 16.69 ± 2.1 . In order to obtain data research of the, "Evaluation Scale of Communication Skills" developed by Korkut (1996) and "Aggression Scale" developed by Kiper (1984) were used. For statistical analysis, SPSS 16.0 program, Mann Whitney U test was used for binary groups and Kruskal Wallis test, for multiple groups and Pearson test was used for correlation of variables.

As a result, it was found that volleyball players had higher communication skills than football players; and football players had higher point in destructive aggression subscale than volleyball players. Destructive aggression point decreased with age increase in football players, and increased education level decreased in volleyball players. Enterprising level increased while communication skills increased; and passive aggression level increased while destructive aggression level increased in football players. Passive aggression level increased while destructive aggression level increased in volleyball players.

Key Words: Aggression, Communication, Football, Volleyball

1.GİRİŞ VE AMAÇ

İletişim kavramı spor alanı içinde, sporcu performansında elde edilecek değerler açısından incelenmesi gereken bir konudur. Etkili iletişim becerilerinin kullanımı, hem sporcu performansını hem de takım performansını yükselten önemli bir etken olarak karşımıza çıkmaktadır (1).

İletişim, katılanların, bilgi üreterek birbirlerine ilettiklerini ve bu iletileni anlamaya, yorumlamaya çalıştıkları bir süreçtir. Öz olarak bilgi üretme, aktarma ve anlamlandırma süreci olarak tanımlayabiliriz (2). İletişim kısaca, “Bir kişinin bir bilgiyi anlaşılır biçimde bir başka kişiye aktarmasıdır” veya “bireyler arasında bilgi alıp vermek amacıyla oluşturulan bir ilişkiler sistemi” olarak tanımlamakta mümkündür (3). Bu iki tanıma bakıldığında ortak nokta olarak bilgi aktarma olayı ile karşılaşılır.

Spor genel olarak bakıldığında bütün dünyada, insanları ve ülkeleri birbirine yaklaştıran dostlukların kurulmasında bir araç olarak görülür. Spor tarihi kitapları, eski Yunanistan’da yapılan Olimpiyat Oyunları esnasında savaşların kesildiğinden bahseder. Bu olay sporun bütünleştiriciliğinin bir kanıtıdır (4). Sporun tanımı yapılırken, onun çoğunlukla saldırganlığı ortadan kaldırma ve öfke patlamalarını hafiflettiğinden söz edilmektedir (5).

Saldırganlık, günlük hayatımızda ve sporda artan bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Sporda başarı, rakibin engellenmesine bağlı olduğundan kurallara bağlı olarak buna izin verilir (6). Spor faaliyetlerindeki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının kurallarıyla yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirler. Aynı hareket, değişik spor dallarında farklı şekilde değerlendirilir. Beden temasının sıklığının artmasıyla birlikte, saldırganlığın görülme ihtimali de artar (7).

Kuralların ihlal edildiği ve rakibe zarar verme niyetiyle hareket edilmesi durumunda saldırgan davranıştan söz edilebilir. Saldırgan davranışların oluşmasında fiziksel yorgunluğun artması, skorun değişmezliğinin getirdiği gerginlik, rakip takımın fizik gücü ve performansının yüksek oluşu, en önemlisi de rakibin süregelen saldırgan davranışlarının hakem ya da seyirciler tarafından hoş görülmemesi gerekmektedir (7).

Yapılan araştırmalar iletişim kalıplarıyla saldırganlık gibi davranış sorunları arasında güçlü bir ilişkinin olduğunu belirtmektedir. Bu konudaki çalışmalarda çiftlerin kurdukları iletişim iyileştikçe saldırganlıktan uzaklaştıkları (8), ilişkilerinde zayıf iletişim becerilerine sahip bireylerin ise saldırganlık gösterdikleri görülmüştür (9). Çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada da saldırgan çocukların düşük etkili iletişim ve yüksek yıkıcı iletişim kurdukları gözlemlenmiştir (10).

Bu araştırmanın temel amacı, voleybol ve futbol sporları ile uğraşan kadın bireylerin kişisel özelliklerini dikkate alarak, iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerini belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

1. Kadın futbolcuların iletişim ve saldırganlık puanları;

- 1.1.Futbolcuların spor yapma yıllarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.2.Futbolcuların yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.3.Futbolcuların eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 1.4.Futbolcuların aylık gelirlerine göre farklılaşmakta mıdır?

2. Kadın voleybolcuların iletişim ve saldırganlık puanları;

- 2.1.Voleybolcuların spor yapma yıllarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 2.2.Voleybolcuların yaşlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 2.3.Voleybolcuların eğitim durumlarına göre farklılaşmakta mıdır?
- 2.4.Voleybolcuların aylık gelirlerine göre farklılaşmakta mıdır?

3. Branş değişkeni açasından iletişim ve saldırganlık puanları farklılaşmakta mıdır?

4. Futbolcuların iletişim ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

5. Voleybolcuların iletişim ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişki nedir?

2.GENEL BİLGİLER

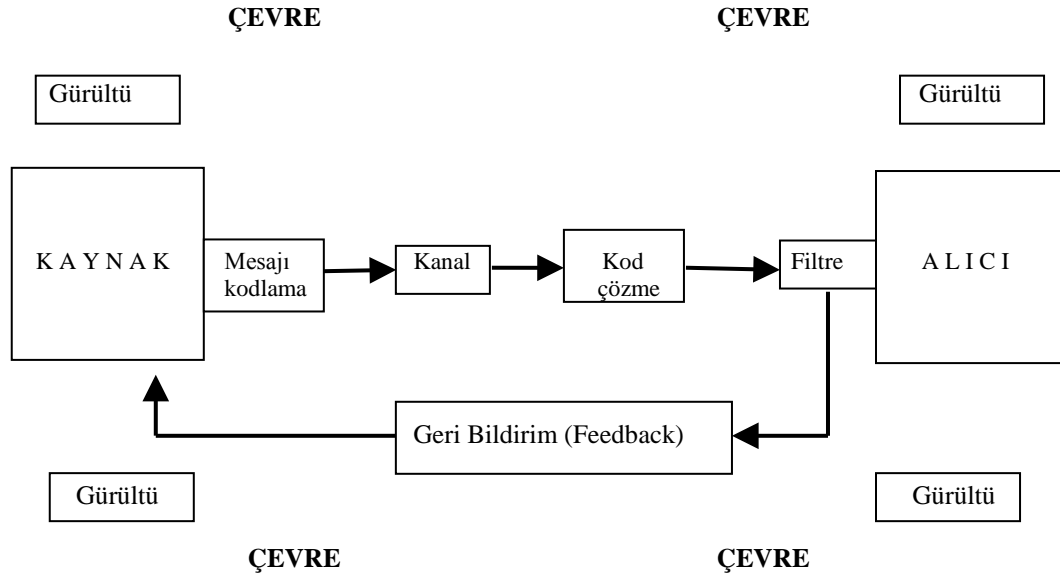
2.1.İletişim

İletişim kısaca, “bir kişinin bir bilgiyi anlaşılır biçimde bir başka kişiye aktarmasıdır” veya “bireyler arasında bilgi alıp vermek amacıyla oluşturulan bir ilişkiler sistemi” olarak tanımlanır (3,11). Bu iki tanıma bakıldığında ortak nokta olarak bilgi aktarma olayı ile karşılaşılır.

İletişimin gerçekleşmesi için en az iki unsur gereklidir. Bu unsurlar iki insan, iki hayvan, iki makine ya da bir insan ile bir hayvan, bir insan ile bir makine de olabilir. Bu unsurlar sırasıyla gönderici ve alıcı rolünü oynarlar (2).

Eksiksiz doğru bir iletişim süreci, göndericinin göndermek istediği düşünce, inanç, davranış ve duyguların alıcı tarafından istenilen biçimde anlaşılıp yorumlanması durumunda gerçekleşir (12). Nelson ve Quick’e göre, iletişim sürecinin dört ana ögesi vardır. Bunlar; gönderici, alıcı, algısal alan ve mesajdır. Gönderici, iletişimi başlatan ve mesajı gönderen; alıcı, mesajı alan kişidir. Algısal alan ise insanların birbiriyle iletişim içerisinde buldukları, iletişimin kalitesini, doğruluğunu ve anlaşılabilirliğini etkileyen uzaklığı ifade ettiği gibi bireyin iletişime taşıdığı yaşı, cinsiyeti, değerleri, inançları, geçmiş deneyimleri ve kişisel ihtiyaçları gibi bireysel faktörleri de içermektedir. Mesaj ise gönderilen veya aktarılmak istenen ifadelerdir (13).

Sonuç olarak, etkili iletişim sürecinin gerçekleşebilmesi için duygu ve düşüncelerini sembollerle aktaran gönderici ile bu sembolleri çözümleyip anlayan bir alıcıya, mesaja, kodlamaya, kanala, kod açmaya, geri bildirim ve çevreye ihtiyaç bulunduğu; gürültü ve algılama ve değerlendirmenin iletişim süreci üzerinde etkili diğer öğeler olduğu söylenebilir (14, 15, 16). Temel iletişim süreci ve öğeleri şekil 1’de ayrıntıları ile verilmiştir (17).

Şekil 1. Temel İletişim süreçleri ve öğeleri (17)

Kaynak; iletişimin gerçekleşmesi için duygu ve düşüncelerini iletmek isteyen bir kaynağa ya da göndericiye ihtiyaç vardır. Mesajları hazırlayan ve alıcıya gönderen birey, grup veya örgüt gönderici olarak tanımlanabilir (18). Başka bir tanıma göre ise gönderici, diğer kişi veya kişilere sözlü, yazılı, sözsüz mesaj veya işaret diliyle bir şeyler aktarmaya çalışan kişidir (16).

İletişimde en büyük sorumluluk, iletişimi başlatan ve mesajı alıcıya gönderen kaynağa aittir ve sürecin başarısı büyük ölçüde göndericinin bilgi, beceri ve özelliklerine bağlıdır. Başka bir ifade ile alıcıların güveninin kazanılması ve iletişim sürecinin başarılı kılınması üzerinde göndericilerin bilgi, beceri ve deneyimleri etkili olmaktadır (19). Kaynağın etkili bir iletişimi gerçekleştirilmesi iletişim becerisine, tutum, iletişim kurduğu konuya ilişkin deneyim ve bilgisi ile toplumsal ve kültürel etkenlere bağlı olarak değişebilir. Bu açıdan, mesajın alıcı tarafından anlaşılır ve inandırıcı bulunması, büyük ölçüde kaynağın bilgi birikimine ve deneyimine bağlıdır (14).

Bunun yanında göndericinin algılama yetisi ve deneyimi mesajın ne kadar ilgi çekeceğini etkileyen faktörlerdendir (16). Bu durumda, gönderilecek mesajın saptanması ve anlaşılır hale getirilmesi gönderici tarafından dikkat edilmesi gereken bir konu haline gelmektedir (20).

Eren, mesajın hazırlanmasında kullanılan sembollerin alıcı için anlaşılır olması, soyut ifade ve sembollerden çok somut olanların kullanılması, sembollerin alıcının aşına olduğu anlamlarda kullanılması ve alıcının anlaması zor olabilecek sembollerin açıklanması gerektiğini belirtmiştir (15). Özetle, göndericinin görevinin gönderilecek mesajın belirlenmesi ve anlaşılır hale getirilmesi olduğu söylenebilir (21).

Mesaj; duygu, düşünce ya da bilginin kaynak tarafından kodlanmış biçimi olarak tanımlanabilen mesaj, göndericinin iletmek üzere hazırladığı görsel, işitsel veya hem görsel hem de işitsel simgelerden oluşmuş somut bir ürün olmanın yanında, iletişim sürecinin temeli niteliğindedir (22). Bu nedenle mesaj bireylerin duygu, düşünce, değer ve davranışlarını yansıtır ve göndericinin alıcıda ortaya çıkarmak istediği duygu ve düşünceler olarak tanımlanabilir (13).

Mesajın içerik ve yapı olmak üzere iki önemli ögesi vardır. İçerik anlamla, yapı ise semboller ve kodlarla ilgilidir. İletişim sürecinin başarılı olabilmesi için mesaj, alıcının dikkatini çekecek biçimde düzenlenmeli, kaynağın ve alıcının ortak yaşam ve deneyimlerini yansıtan sembollerle iletilmelidir (23). Bu semboller konuşulan sözcükler, grafik veya şekiller, bir yüz ifadesi veya el kol hareketlerinden oluşabilmektedir (24).

Yazılı ya da sözlü olarak bir kanal vasıtasıyla onu çözecek ve anlamını yorumlayacak alıcıya gönderilen mesaj alıcı tarafından her zaman göndericinin amaçladığı şekilde anlaşılabilir. Bu durum, iletişimde sorunlara neden olur ve kişiler arası iletişim sorunlarının geneli anlam uzlaşmazlığından kaynaklanır. Buradan hareketle iletişimin sağlıklı şekilde gerçekleşmesi için mesaj anlamlı olmalı, içindeki simgeler alıcılar tarafından anlaşılır olmalı, aksi takdirde iletişimin bir gürültü olmaktan ileriye gidemeyeceği söylenebilir. Bu açıdan, mesajın etkin iletişimi sağlayabilmesi için, taşınması gereken bazı şartlar vardır. Bunlar;

- ✓ Hedefin bilgi, düşünce ve deneyimlerine uygunluk,
- ✓ Hedefin ihtiyaç, istek ve değer yargılarına uygunluk,
- ✓ Hedefin ilgi alanlarına uygunluk,
- ✓ Hedefin toplum içindeki rollerine ve konumuna uygunluktur (17).

Mesajın bir iletişim aracı ile iletilmesinde, uygun aracın seçimi, seçilen araca uygun şekilde kodlanması iletişim becerisi ile ilgili konular arasında yer almaktadır (25). Bu bağlamda, mesajın dili ve içeriği sağlıklı bir iletişim süreci açısından büyük önem taşımaktadır. Mesajın dili alıcı tarafından anlaşılabilir, açık, net ve kesin olmalıdır. Mesajın içeriği yani iletilmek istenen bilgi ve düşünceler ise yanlış yoruma yol açmayacak şekilde sistematik olarak aktarılmalıdır. Özellikle alıcının eğitimi, sosyal düzeyine ve diğer özelliklerine uygun içerikte mesaj hazırlanmasına özen gösterilmelidir (3).

Mesajı kodlama; kod, insanlara anlamlı gelecek şekilde yapılandırılan sembeler ya da semboller olarak tanımlanabilir (14). Kodlama ise, anlamların gönderilmek istenen mesajlara dönüştürülmesidir (26). Daha ayrıntılı bir ifade ile göndericinin bilgi, düşünce ve duygularından oluşan amacı, alıcı tarafından anlaşılabilir sistematik sembolere ya da mesajlara dönüştürme ve iletmeye hazır hale getirme sürecidir (27).

Kodlama, göndericinin iletmek istediği fikirleri sembolleştirir. Bazen sözcük, bazen jest ve mimik, bazen de şekil veya resim şeklinde olan semboller yalnızca mesajların iletilmesi amacıyla oluşturulur. Zira, sembolleştirilmemiş zihinsel süreç niteliğindeki anlamlar iletilemez. Sembollere yüklenen anlamlarla ilişkili olarak gönderici ve alıcı arasındaki uyumun derecesi ne kadar yüksek olursa mesajın istenilen biçimde anlaşılması da o derece yüksek olur. Bu açıdan bireyin hem kendileri için hem de karşısındakiler için ortak anlamlar taşıyan semboller seçmesi anlam kazanmaktadır (12).

Kanal; bir şeyi bir noktadan bir diğer noktaya hareket ettirmek için bir taşıyıcıya ihtiyaç vardır. Mesajda göndericiden alıcıya taşınırken bir kanaldan geçer. Kanal gönderici ile alıcı arasındaki bağı temsil eder. Ses dalgaları, ışık dalgaları, radyo dalgaları, telefon kabloları, sinir sistemi gibi unsurlar mesajı taşıyan fiziksel araçlardır. Bunlar duyu organlarını uyandırabilecek ve belli fiziksel özellikleri olan araçlardır ve onları uyardıkları duyular açısından işitsel, görsel, dokunmayla, koklamayla, tat almayla ilgili kanallar olarak sınıflandırabiliriz (23).

İletişimin gerçekleşebilmesi ve etkili olabilmesinde kanal seçiminin çok büyük önemi vardır. İletişimde ulaşılmak istenen amaç, zaman ve mekan sınırları, ya da olanakları kanal seçiminde dikkate alınmalıdır (28).

Gönderici ve alıcı arasında mesajların iletilmesini sağlayan kanal mesajın gönderilmesi ve alıcının bu mesajı alması üzerinde, dolayısı ile iletişim gerçekleşmesinde önemli bir paya sahiptir (14). Göndericinin mesajı ve alanın yorumladığı anlamın aynı olmasında kanal önemli bir yere sahiptir. Mesajın göndericiden alıcıya gönderildiği ortam ya da yol olarak tanımlanabilen kanal, mesaj hazırlandıktan sonra göndericiden alıcıya doğru, işitsel, görsel, elektronik veya diğer araçlar yardımıyla iletilme aşamasına gelir. Gönderme aşaması, bültenler, duyurular, genelgeler, resmi yazılar, telefon, bilgisayar, yüz yüze iletişim gibi yazılı, sözlü veya yazılı ve sözlü kanalların biri veya kombinasyonlarıyla gerçekleşir (23).

Şifre çözümü; alıcının mesajı aldıktan sonra, bunu anlamlı bilgi haline getirmesine sembollerin çözülmesi denir (24). Bunun için alıcının mesajı algılayabilmesi, daha sonrada anlamlı hale getirecek nitelikte olması gerekir (3).

Alıcının mesajı anlayabilmesi için mesaj içeriğinin, başka bir deyişle şifrelenen mesajın çözümlenmesi gerekir. Mesajın çözülmesi, alınan şifrelerin istenilen anlamlara gelecek şekilde alıcı tarafından kişisel çevirimidir. Ancak ortak dil kullanımı, mesajın gönderildiği anlama gelecek şekilde alıcı tarafından çözülmesine olanak sağlayabilir (26). İletişim sürecinin her aşamasında ortaya çıkabilen iletişim engelleri şifre çözme aşamasında daha yaygın olarak ortaya çıkmaktadır. Çünkü mesajların çözülmesi sırasında karşılaşılan sorunların kültürler arası iletişim süreçlerinde sıklıkla engel teşkil ettiği belirtilmektedir (17).

Birçok insan iletişimi talimat verme ya da açıklamalarda bulunma olarak görmekte ve karşı tarafa talimatları söylemenin veya anlatmanın yeterli olduğunu düşünmektedir. Ancak iletişim, alıcının mesajı anlamlandırması bitinceye kadar bitmez (29).

Kabul (Alma); kanal vasıtasıyla iletilen mesajın alıcı tarafından kabul edilmesi aşamasıdır. Sözlü mesajları alma aşamasında alıcının iyi bir dinleyici olması, yazılı mesajları algılayabilme konusunda ise dikkatli bir okuyucu olması önem taşır (2).

İletişim sürecinde alıcı, mesajı ulaştırmak istediği kişi (yönetici veya diğer çalışanlara), grup (resmi veya resmi olmayan), örgütsel birim (çeşitli bölüm, şube, büro.), veya makine (bilgisayar) anlamını ifade eder (30). Haberleşmenin amacına göre alıcı belirli

bir davranışta bulunur fakat amaç alıcıyı belirli bir davranışa sevk etmek değilse, alıcı sadece mesajın ifade etmek istediği şeyi öğrenmiş ve kavramış olur (24). Etkili bir iletişim olabilmesi için kaynak ile alıcının sosyo-kültürel yapısı, bilgi düzeyi, davranış özellikleri, iletişim becerileri arasında bir dengenin olması gerekmektedir (28).

Alıcı mesajı aldıktan ve şifresini çözdükten sonra, kabul etme veya reddetme hakkına sahiptir; gönderici ise mesajların alıcı tarafından kabul edilmesini ve bu mesajın istediği davranışlara dönüştürmesini arzu eder. Ancak, alıcı iletişim sürecinde mesajın alınması, alınmaması veya bir kısmının alınması konusunda önemli derecede kontrole sahiptir. Bu nedenle, mesajın doğruluğu, göndericinin otoritesi ve alıcının davranışları gibi bazı etkenler alıcının kabul etme kararı üzerinde etkili olabilmektedir (31).

Alıcı; iletişim sürecinin son aşamasında yer alan alıcı (hedef); gönderilen mesajı algılayan ve bunun anlamını bildiğini göstermek suretiyle, iletişimsel eylemin genel amacı olan anlamların ortak paylaşılmasını gerçekleştirmeye çalışan kimse olarak ifade edilmektedir (22). İletişimin gerçekleşmesi ve sonlanması için alıcının mesajı alması ve doğru anlaması gerekir (16).

Alıcının iletişim becerileri de en az göndericinin iletişim becerileri kadar iletişim sürecinin sağlıklı işlemesi ve göndericinin amacına ulaşma açısından önemlidir. Eğer alıcının dinleme, okuma ve düşünme becerisi mesaja göre yetersiz ise kaynağın gönderdiği mesajın anlamlandırılması ya gerçekleşmeyecek ya da eksik kalacaktır (14). Bunun yanında, algısal bozukluklar da mesajın alıcı tarafından istenilen şekilde anlaşılmasını engelleyecek bir filtre gibi davranabilmektedir (16).

İletişimin amacı, mesajın alıcı tarafından paylaşılması ve alıcıda istenilen değişmeyi sağlamaktır. Yani, gönderenin isteği doğrultusunda alıcının davranış değişikliğinde bulunmasıdır (3). Değişme, iletişim sürecinin kritik bir basamağıdır. Bu basamakta artık istenilen değişimin gösterilip gösterilmemesi büyük oranda alıcının kontrolündedir ve mesajın alındığı ve anlaşıldığı ile ilgili olarak alıcı tarafından göndericiye geri bildirimde bulunulması büyük önem taşır (32).

İletişimin alıcıda oluşturduğu etkiler, alıcının bilgi düzeyinde, tutumunda ve davranışlarında ortaya çıkan değişimler olarak belirtilebilir. Göndericinin planladığı gelişme ve değişimin, alıcının davranışında ortaya çıkıp çıkmaması, iletişimin etkisini ve başarısını gösteren bir ölçüt olarak değerlendirilebilir (33).

Geri bildirim (feed back); geri bildirim, haberleşme sürecindeki son safha olup alıcının, göndericinin mesajına bir çeşit cevap vermesidir. Alıcı, mesajın kodlarını çözdükten ve bir anlam verdikten sonra mesaj kaynak durumuna döner. Diğer bir ifade ile alıcının almış olduğu mesajı cevaplandırmak üzere göndericiye yeni bir mesaj iletilmesidir (24).

Geribildirim, bir göndericinin iletisine alıcı tarafından gösterilen tepki ya da alıcının göndericinin mesajına verdiği yanıt olarak tanımlanmaktadır (34). Bu haliyle geribildirim göndericinin mesajına alıcının gereksinimlerine ve tepkilerine uygun hale getirmesine ve alıcının iletişime katıldığı duygusunu yaşamasına yardımcı olmasının yanında, göndericiye iletişimin başarısı hakkında bilgi verme gibi bir işlevi de vardır. Böylece, göndericinin kendisini ve mesajlarını değerlendirmesine olanak sağlayan geribildirim, mesajın göndericinin hedeflediği şekilde anlaşılıp anlaşılmadığını da doğrular (14). Çünkü geribildirimden sonra alıcı, göndericiye mesajın alındığını ve mesajın anlaşılma derecesini gösteren bir mesaj gönderir (35).

Negatif geribildirimlerin sonuçları üzerine yapılan bir araştırmada olumsuz duyguların çekişmeleri tetiklediği; yakın ilişkilerin ise işbirliğini arttırdığı bulunmuştur (36). Özetle, geribildirim, karşınızdakilere yaptığınız veya söylediğiniz her şey hakkında ne hissettiğinizi söyleme sürecidir. Yöneticilerin düzenli olarak karşısındaki kişilere geribildirim verme durumunda buldukları düşünülürse, geribildirim yöneticiler için önemli bir beceridir. Bu açıdan, yöneticiler verecekleri geribildirimlerin anlaşılır, kabul edilir ve inandırıcı olmasına özen göstermelidir (37).

Gürültü; ek olarak, iletişim sırasında planda olmayan ve iletişim akışını bozan “gürültü” unsurunu iletişim sürecinin içine alabiliriz. Gürültü alıcının göndericiden daha farklı ileti almasına neden olur. Gürültü, iletişim sürecinde gerçekleşen ve iletişimi zedeleyen planlanmamış bir olgudur. Ancak iletinin görülmediği, duyulmadığı ya da yanlış algılandığı durumlarda karşılaşılır (38).

Gürültü gibi dikkat ve ilgi dağıtıcı şeyler iletişim süreci üzerinde her zaman kötü bir etkiye sahiptir. Bu bağlamda, gürültünün alıcının duygu, düşünce ve davranışlarını da içeren ve iletişimi bozan şeyler olduğu söylenebilir. Çalışanların telefon konuşmaları veya yüksek sesli müzik, örgütlerde ortaya çıkan gürültülere örnek olarak verilebilir. Ancak, gürültü her zaman işitsel engeller şeklinde olmayabilir. Bazen iş stresi, korku, kararsızlık veya taraf tutma şeklinde de ortaya çıkabilir (16).

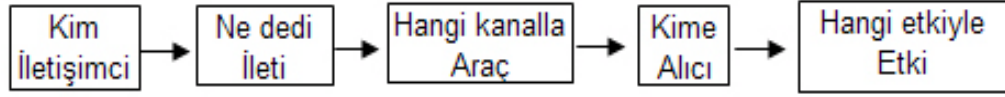
Çevre; iletişimin tam olarak anlaşılabilmesi mesajın iletiildiği ve alındığı çevreyle ilgili bilgi sahibi olunması gerekir. Çünkü çevre gönderilen mesajın alınmasını ve anlamlandırılmasını etkileyebilir. İletişim sürecinde çevre bazen bir yönetici odası, bazen de personelin dinlenme odaları olabilir. İletişimi etkileyen anahtar özelliğe sahip çevresel faktörlerden birisi de örgüt kültürüdür. Örneğin, tartışma doğurabilecek mesajların güven ve saygının yüksek olduğu durumlarda iletilmesi daha kolay olacaktır (16).

2.1.1. İletişim Kuramları

İletişim alanında yapılan araştırmaların temelinde eğitim, propaganda, telekomünikasyon, reklam ve halkla ilişkiler alanında etkiyi artırma isteği yatar. II. Dünya savaşı sonrasında önemli çalışmalar büyük oranda ABD’de yapılmaya başlanmıştır. 1950’li yıllar model geliştirme çalışmalarının verimli olduğu ve geliştirilen modellerle iletişim alanında birlik sağlama ve büyüme arayışının sık görüldüğü yıllardır (39). Birçok araştırmacı tarafından yapılan iletişim araştırmalarına temel olan ilk modeller Lasswell, Newcomb, Gerbner ve Jacopsen tarafından geliştirilmiştir;

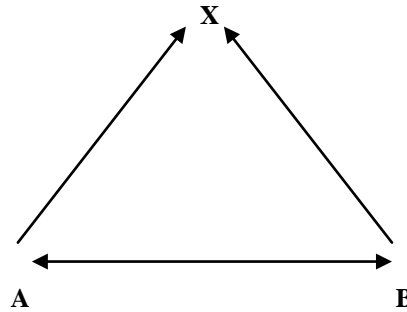
Lasswell modeli; Lasswell, bir iletişim eylemini tanımlamanın en uygun yolunun şu sorulara cevap aramak olduğunu belirtir. “Kim, neyi, hangi kanaldan, kime, hangi etkiyle söyler”(bkz. Şekil 2). Lasswell’e göre iletişim çizgisel tek yönlü bir süreçtir. Şöyle ki; ileti verici tarafından mesaj olarak çıkmakta kanal sayesinde alıcıya erişmekte ve böylece mesaj alıcı da değişikliğe yol açmaktadır. Bu nedenle, iletişim temelde bir ikna etme süreci olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Lasswell, mesajların her zaman etkileyici olduğunu varsayar. Yani, mesaj kaynak tarafından gönderilmekte, kanal sayesinde hedefe erişmekte ve neticede değişikliğe yol açmaktadır. 1948’de ortaya

atılan bu modelde, vericinin alıcıyı etkileme amacı temel alınmıştır. Lasswell'e göre mesajlar uyaranları, alıcıda ortaya çıkan değişiklik ise tepkiyi oluşturur. Yani etki ile tepki doğrudan birbirleriyle ilişkili biçimde ortaya çıkar. Ancak bu, tek yönlü bir iletişim modelidir. Geribildirim göz ardı edilmiştir (40, 41).

Şekil 2. Lasswell'in İletişim Modeli (40)

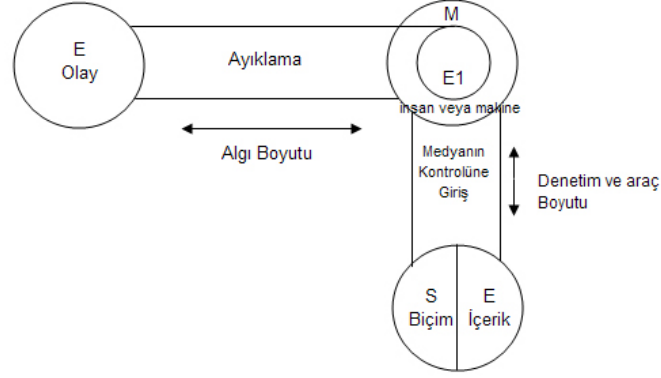
Newcomb modeli; model iki kişi arasındaki iletişim ilişkisinin dinamiklerini açıklamaktadır. Newcomb kişiler arası ilişkilerde davranışın ortaya çıkmasını sağlayan ve destekleyen bilgiyi aramak, var olan koşulları ve bilgiyi ortaya koymak amacıyla bu modeli geliştirmiştir. Bununla birlikte üçgen modeli sosyal ilişkilerdeki iletişimin rolüne önem vererek, toplumsal ilişkilerde dengeyi sağlamada en önemli unsurun iletişim olduğunu vurgulamaktadır (42).

Şekil 3. ABX Modeli (42)

Modelin açıklamasında, A ve B aktarıcı, X ise toplumsal çevrenin bir parçası olarak görülmektedir. ABX bir sistemdir ve içsel ilişkiler karşılıklı bağımlılık biçiminde yürümektedir. Eğer A değişirse B ve X de değişecektir ya da A, X ile ilişkisini değiştirirse B ve X arasındaki ilişki de değişecektir. Eğer A ve B iki arkadaş olarak kabul ediliyorsa X her ikisinin de bildiği başka bir nesne ise ve benzer tutumlara sahiplerse sistem dengede kalacaktır (40). İletişim X'in her iki taraf için ortak bir obje olduğu zamanlarda gerçekleşir (43).

Gerbner modeli; Gerbner işletmelerde geniş amaçlı bir iletişim modeli üretmeye çabalamıştır. İletiyi gerçeklikle ilişkilendirmiştir. İletişim süreci iki boyutu ile ele alınmaktadır. Bunlar algılama ve denetimdir (44).

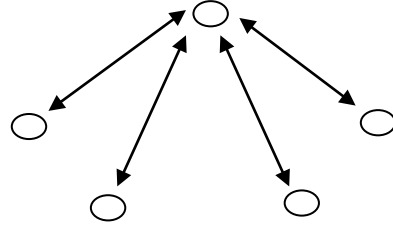
Şekil 4. Gerbner İletişim Modeli (44)

Yatay düzey: Sürecin başında bir E olayı bulunmaktadır. M belirli bir gerçekliği algılayandır. (bir kişi veya örneğin kamera, mikروفon gibi bir makine olabilir) E ile E1 arasındaki ilişki bir ayıklama olarak anlaşılabilir. Zira M, E'nin tümünü kabul etmeyebilir. M bir makineyse ayıklama onun kapasitesi ve kavrayışıyla belirlenmektedir. M bir kişiyse, ayıklama daha karmaşık olacaktır. Zira birey otomatik olarak ve bir mekanik araç gibi uyarıyı kabul etmez. Kabul süreci öznenin tüm yaşantısını kapsayan bir müzakere, etkileşiminin sonucudur.

Dikey düzey: Gerbner'in SE olarak adlandırdığı şey, E olayına ilişkin E1 tarafından kavranmış olan simgenin nakledilmiş halidir. Olaya ilişkin bu simge doğal olarak ileti kavrama ile adlandırılmaktadır. Bu iletinin temsil ettiği çerçeve S (simgeyi gösteren) ve E (içeriği ihtiva eden) olarak ikiye ayrılmaktadır. Böylece öznenin seçtikleri arasında çok sayıda S olabilir. E'yi en iyi temsil edebilecek S'yi bulmak iletişimci için en zor iştir (44).

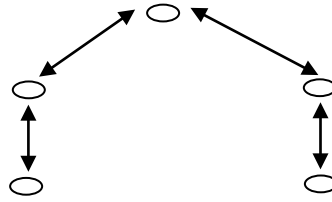
Jacopson modeli; Jacopson iletişimde kullanılan ağları beş farklı şekilde ifade etmiştir. Bunlar, merkezi model, zincir modeli, y tipi iletişim ağı, dairesel model ve yıldız türü iletişim modelleridir.

Merkezi model; ast ve üst ilişkilerinin belirgin olduğu geleneksel örgütlerde sıkça kullanılmaktadır. Bu iletişim ağında tüm bilgi akışı grup lideri olan merkezdeki kişi kanalıyla gerçekleşir ve diğer bireyler birbiri ile iletişim kuramazlar (45). İki seviyeli hiyerarşinin hakim olduğu bu modelin en yapısal ve merkeziyetçi özelliğe sahip olan iletişim modeli olduğu söylenebilir. Zira her birey yalnızca bir kişiyle iletişim kurmaktadır ve iletişim kurulan bu kişi tüm bilgileri alan ve dağıtan konumundadır (12).

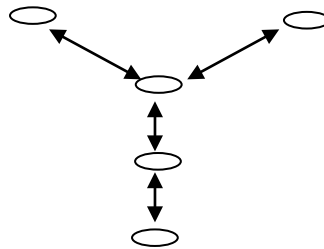
Şekil 5. Merkezi Model (45)

Zincir modeli; merkezi modelden sonra en merkeziyetçi özelliğe sahip iletişim ağıdır. Zincir türü iletişim ağında iletişim kanallarının sayısı, üyelerin doyumu, hız ve doğruluk diğer iletişim ağlarına göre orta seviyede gerçekleşmektedir (45).

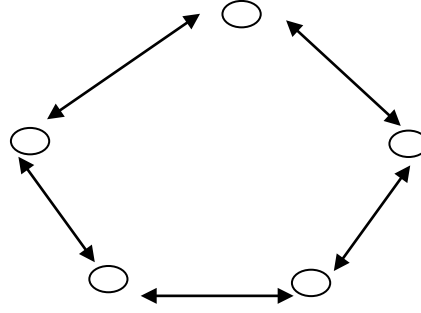
Şekil 6. Zincir Modeli (45)

Y tipi iletişim ağı; iki üyenin zincir dışında kalması haricinde zincir türü iletişim ağıyla benzerlik göstermektedir (12). Ancak bu modelde doyum, hız ve doğruluk yüksek; iletişim kanalı sayısı ve grup tatmini düşüktür. Bu özelliği nedeniyle daha küçük gruplar için uygun olduğu söylenebilir (45).

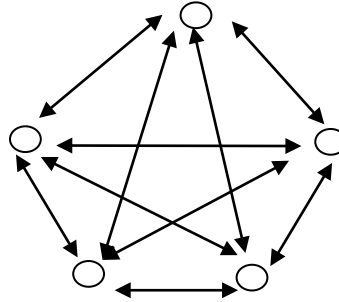
Şekil 7. Y Tipi İletişim Modeli (45)

Dairesel model; üç seviyeli hiyerarşinin hâkim olduğu bir ağıdır ve merkezi bir model değildir. Bu özelliği ile grup üyelerinin birbirleri ile iletişim kurma olanakları fazladır. Her üyeye eşit iletişim fırsatı tanır ve her üye hem sağında hem de solunda bulunan üyelerle iletişim kurabilir. Üyelerin her biri karar verici konumuna gelebilir ve demokratik bir iletişim modelidir (7).

Şekil 8. Dairesel Model (7)

Yıldız türü iletişim modeli; serbest model olarak da adlandırılan bu iletişim modeli dairesel iletişim modelinin bir uzantısı niteliğindedir. Dairesel modelde her üyenin birbirleriyle etkileşimde bulunması yıldız türü iletişim modelini ortaya çıkarır. Bu modelde her üyenin istediği üyeye özgürce iletişim kurabilmesi mümkündür. İletişim daha demokratik bir yapıya sahiptir ve belirgin bir lider yoktur (12).

Şekil 9. Yıldız Modeli (12)

Kullanılacak iletişim modelinin etkililiği grup tarafından gerçekleştirilecek işlerin niteliğine, belirsizlik derecesine ve çapraşıklığına bağlıdır. Dolayısıyla hangi durumlarda ne tür iletişim modelinin kullanılacağını belirlemek etkili iletişim anahtarlarından birisidir (7).

2.1.2. İletişim Çeşitleri

İletişim kurmak, insanların günlük, özel, toplumsal ve örgütsel yaşamlarının vazgeçilmez bir etkinliğidir. İletişim yaşamsal bir zorunluluktur. Genel olarak dört tür iletişimden söz edilir. Bunlar sözlü iletişim, sözsüz iletişim, yazılı iletişim ve elektronik iletişimdir (11).

Sözlü İletişim; sözlü iletişim içerisinde yüz yüze görüşmeler, toplantılar ve telefonla görüşmeler bulunmaktadır. Yazılı iletişimden daha hızlı olma avantajı vardır. Çünkü alıcı yalnızca duymakla kalmayıp göndericinin mesajını yorumlamada el ve yüz hareketlerinden de faydalanır (46).

İletişim şekillerinden en etkili ve en hızlı olanı sözlü ve yüz yüze olan iletişimdir. Sözlü iletişimde gönderici (konuşan) ile alıcı (dinleyen) birebir ilişki içinde olduğu için duygu, düşünce ve bilgi aktarımı daha sağlıklı ve akıcı olmaktadır (47).

Biriyle sözlü iletişim kurarken, öncelikle sözlü mesajların, doğru olup olmadığına karar vermek gerekir. Bu da söylenecek kelimeleri, kullanılacak dil türünü iyi seçmeye bağlıdır (48). Dil ile iletişimde, kişilerin ‘ne söyledikleri’, dil-ötesi iletişimde ise “nasıl söyledikleri” önemlidir. Araştırmalar, insanların günlük işlerinde, yaşamlarında söylemek istediklerini karşısındakine aktarırken, ne söylediklerinden çok nasıl söylediklerini önemseydiğini göstermektedir. İnsanların sözlerinin kapsamı kadar, ses tonlarındaki canlılık da çok önemlidir (2).

Sözsüz iletişim (beden dili); sözsüz iletişim, kelime ve sözcükler değil, beden dili ve mimikler kullanılarak yapılan iletişimdir. Bu tür iletişim şekli hep kullanıla gelmiştir. Ancak sözsüz iletişimin önemi son zamanlarda anlaşılmaya başlamıştır (3).

İnsanlar her yerde ve her zaman sözlü ve sözsüz iletişimde bulunurlar. Çünkü vücut, ses ve sözcükler etkili ve önemli bir iletişim aracıdır. Yapılan bir araştırmada vücudun % 55, sesin %38, sözcüklerinde %7 oranında iletişime katkıda bulunduğu saptanmıştır. Vücut dili (yüz ifadeleri, el kol hareketleri) ve sesin değişik tonlarında gönderilen sözsüz mesajlar, iletişimde kullanılan daha önemli ve etkili yöntemlerdir. Çünkü sözsüz iletişim duyguları belirtir. Bu yüzden kullanılan sözcükler, vücut dili ile birlikte uyumlu

olarak kullanıldıklarında tam anlamlı ve etkili olurlar. Yoksa yalnızca sözcükler havada kalır ve hatta farklı anlaşılırlar. Örneğin bir yönetici memura ‘aferin’ derken onun gözlerine bakıp elini sıkarak ve tebessümle söylemiyorsa bu ‘aferin’ olumsuz etki yapar ve alay etme olarak algılanır (49).

Yazılı iletişim; yazılı iletişimin üstünlüğü, yazılı kanıt niteliğinde olmasıdır. Kişiler sözlü iletişimi belirli bir süre sonra unutabilirler. Bu nedenle yazılı kayıtların önemi büyüktür. Üstelik yazı ile tüm ilgililerin aynı mesaj almaları sağlanmış olur (47). Bu özellikler ile sözlü iletişime göre daha avantajlıdır. En önemli avantajı ise bilgiler kayda geçirildiği için ‘yazılı kanıt’ niteliğinde oluşudur (24).

Yazılı iletişimde etkinliğin ilk şartı, uygun kelimeleri, deyimleri seçmek ve alışılmış kişilerce kuralları belirlenmiş biçimde kelime ve deyimleri birleştirmektir. Anlaşılamayan, kişilerce önemsenmeyen kelime ve sözcüklerle gerçekleştirilen iletişim de, ya mesaj tam olarak alıcıya iletilemeyecek ya da alıcının mesajı yanlış yorumlamasına yol açacaktır (3).

Elektronik iletişim; elektronik ve bilgi teknolojilerindeki hızlı gelişmeler sayesinde insanlar bu teknolojilerin unsurları ile de iletişime başlamışlardır. Bu araçlar, telefon, faks, radyo, televizyon ve bilgisayardır (11).

2.1.3. İletişim ve Spor

İnsanın psikolojik gereksinimlerinin doyurulmasında iletişim önemli bir rol oynar. Bunlar birincil gereksinimler olduğu gibi (barınma, beslenme, cinsellik gibi), ikincil gereksinimler (sevgi, Güven benliği geliştirme, dostluk) de olabilir. Birincil ve ikincil gereksinimlerin her ikisinin de odak noktası, bireyin var olma savaşıdır. Bunun içinde varlığını çevresine duyumsatma, kendisini tanıma, kendini başkalarına ifade edebilme, yeteneklerini geliştirme arzusu büyük rol oynar (50).

İletişim, duygu, düşünce veya bilgilerin akla gelebilecek her türlü yolla başkalarına aktarılmasıdır. İletişim bir süreç olarak ele alındığında tanımlama; simgeler aracılığı ile bilgi, fikir, tutum ve duygu iletişimin işi olacaktır. İletişimde gönderici ve alıcı taraflar bulunur. Taraflar birbirleriyle etkileşim içerisindedirler (51).

Etkileşim içerisinde olduğumuz canlılarda nesnelere iletişim dünyamıza girerler. Nesnelere iletişimlerimizde yer alan araçlardır, canlılar ise iletişimlarımızın hedefini oluştururlar. İnsanlar arası iletişim temel olarak duygu ve düşünce alışverişini yürütme düzenleridir. Burada ana öğe anlatmaktır. İletişimi kuran ve başlatan kişi kendisini, duygu ve düşünce dünyasını, ilişkilerini kendisindeki karşılıklarını açıklamak ve karşısındakine iletmek ister. Kişilerin anlatma eylemlerinin iletişim açısından amacı anlaşılmasıdır (52).

İletişim ve spor, toplumsal yaşamı belirleyen temel olgulardandır. İletişim olgusu bireyselliği gereği toplumsallığı sağlayan bir insan etkinliğidir. Bireyin olduğu kadar, toplumun varoluşunun gerçekleşmesi yine iletişimle sağlanır (53). Spor ise, toplumsal yaşamın olmazsa olmaz bir ögesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun gündelik yaşamında doğrudan yer alan spor etkinlikleri her yaş ve cinse seslenebilecek bir nitelik taşımaktadır. Çeşitli dallarda gerçekleşen spor etkinlikleri, aynı zamanda toplumsal iletişime ve birlikteliğe katkı sağlamaktadır (54).

Genel olarak iletişimin içerik ve duygudan oluştuğu söylenebilir. İçerik mesajın özüdür ve duygu onu nasıl hissettiğinizle ilgilidir. İçerik genellikle sözlü olarak, duygular ise sözsüz olarak ifade edilir. Stres yüklü müsabaka sporları, iletişimde içerik ve duyguyu denetim altında tutmak bakımından antrenörleri ve sporcuları zorlar. Ancak antrenörler ve sporcular çalışarak ve çaba göstererek eksik yönlerini geliştirebilirler (55).

2.1.4. İletişim Becerisi ve Sporun İletişim Becerisi Boyutu

İletişim becerileri, pek çok beceri için temel oluşturmakta ve sözel olan ve sözel olmayan mesajlara duyarlılık, etkili olarak dinleme ve etkili olarak tepki verme biçiminde özetlenebilmektedir (56). İletişim becerisi sosyal iletişim, kişilerarası iletişim ve sosyal etkileşim demektir (57).

İletişim becerileri öğretilen ve öğrenilebilen fakat bu konuyla ilgili egzersizler yapılmadığında unutulabilen becerilerdir (57, 58). İletişim becerilerinin sezgi yolu ile gerçekleştiğini düşünenlerinin yanında, iletişim becerilerinin çoğu öğelerin (sözel, sese dayalı, dokunsal, bedensel vb.) öğrenilebilir olduğunu savunanlar da bulunmaktadır (57, 59).

İyi bir iletişim yeteneği olan birey, iletişim kurduğu kişinin sözel ve sözel olmayan davranışlarını ve iç dünyası hakkındaki ipuçlarını anında görür ve değerlendirmeye çalışır (57, 60, 61).

İletişimin sağlıklı olması anlamlı ve doyurucu olmasını, yaşamları boyunca karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilmelerini sağlarken, iletişimin sağlıklı olmaması ise anlaşılama, kendi gereksinimlerini karşılayamama ve beraberinde yalnızlık hissini getirmektedir (56).

Etkili iletişim için gereken beceriler, karşılıklı konuşmada yanıt verme ve verilen yanıtta konuşmacının duygu ve düşüncelerini yansıtmaya, yönlendirici olmayan açık sorular sorma, sözel olmayan ipuçlarının kodlarını çözme, mesajlara doğru yanıtlar verme, dinlemeye istekli olma, göz teması kurma, anlamaya yoğunlaşma, doğru geribildirim verme, "ben" mesajlarıyla yanıt verme, kendini açma, empatik anlayış sergileme, eleştirilere olumlu yanıt verme, girişken davranışlar sergileme, çatışmaları yöneterek problemleri uygun şekillerde çözme ve koşulsuz kabuldür. (57, 62).

Doğumundan itibaren kendini bedensel hareketleri yoluyla tanımaya başlayan insanın, benlik bilincinin temelini oluşturan başarı ve motivasyonu en somut olarak görebileceği ortamlar oyun ve sportif aktivite ortamlarıdır. Birçok yetenek ve ilgilere hitap edebilen sportif aktiviteler bu özelliği ile kişiye "ben yapabiliyorum, yapabilirim" duygusunu yaşatmaktadır. Bu bağlamda sportif aktiviteler kişiye psikolojik ve fizyolojik doyumlar sağlayabilmekte, çeşitli ortamları yaşama ve deneyimler kazanma imkânı verebilmektedir. Böylece bireyin olumlu benlik bilincine sahip olmasında etkili olmakta, dolayısıyla sağlıklı iletişim kurabilecek bireylerin yetişmesine olanak sağlamaktadır (63, 64).

Sportif aktivitelerle sağlanabilecek bedensel farkındalık, kişinin beden dilini bilinçli olarak kullanmasında da etkili olabilir. Küçük yaşlardan itibaren egzersiz yapma alışkanlığı edinmek, etkili iletişimde önemli olan ve dikkate alınması gereken sözsüz mesajlardandır (65).

Spor yapan bireylerin spor yapmayan bireylere göre iletişim kurma eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenmektedir (66). İletişim sürecinde, bedensel temasla da birçok iletişim bilgisi alıcıya aktarılmakta ve anlamlandırılmaktadır (67).

Spor yapılırken en belirgin etken fiziksel temastır. Sırtını okşama, güzel bir hareketten sonra tokalaşma, faule maruz kalan bir oyuncunun rakibin yardımıyla yerden kalkması, faul yaptığı için rakibinden özür dilemeyi onun sırtına dokunarak belli etmesi ve benzeri fiziksel temaslar olumlu takdirler alabildiği gibi her türlü tepkiyi karşısındaki kişiye fiziksel saldırılarla gösteren birinin de olumsuz takdir alması olağandır (57, 68).

Özer' de iletilerin anlaşılabilmesinin, iletinin karşındaki kişinin baskın olan algılama kanalına uyumlu bir şekilde aktarılmasıyla daha kolay olabileceğini söylemektedir (64, 69).

Oğuz' a göre çocuklar spor yoluyla yeni arkadaşlıklar kurarak sosyalleşirler, iletişim becerilerini geliştirirler (57). İletişim sürecinde, bedensel temasla da birçok iletişim bilgisi alıcıya aktarılmakta ve anlamlandırılmaktadır (67). Ayrıca dokunma duyusu yeme, içme kadar önemli görülmektedir (52). Spor ortamlarında da sporcuların kendilerini ve takım arkadaşlarını motive etmek amaçlı sık sık dokunsal temaslarda buldukları gözlemlenebilmektedir (64).

Bütün bu açıklamalardan yola çıkarak hareket, oyun ve sporun, bireyin insan ilişkilerini kolaylaştırıcı iletişim becerileri edinmesinde etkili olduğu söylenebilir. Çünkü beden eğitimi, spor etkinlikleri ve oyunlar yoluyla kazanılan psikolojik ve sosyal alandaki davranış değişiklikleri bireyin genel yaşantısına transfer olur mu konusunda yapılan araştırmalar, bedensel aktiviteler yoluyla fiziksel ve psiko-sosyal alanlarda kazanılan davranışların günlük yaşamda gerekli ve ilgili benzer durumlara transfer olduğunu göstermiştir (57, 64, 70).

2.1.5. Etkili İletişimin Sağlanmasında Sporculara Düşen Görevler

Takım iletişimini ilerletmek ve takım içi etkili bir iletişim alanların kurulması sadece antrenörün sorumluluğunda olan bir özellik değildir. Sporcular da takım içerisinde iletişim yapılmasını ilerletebilir. Bu yapılanma için sporculara düşen bir takım görevler vardır.(55) Bunlar;

Takımdaki sporcuları tanıma; sporcular birbirlerini ne kadar iyi tanırsa, kişisel farklılıkları kabul etmekte o kadar kolay olur. Sporcular takım arkadaşlarının özellikle de takıma yeni katılan sporcuları tanımak için zaman harcamalıdır.

Takım arkadaşlarına yardım etme; bir takım olmak demek, oyuncuların birbirlerine karşılıklı olarak bağlı olması demektir. Sporcuların birbirlerine yardım etmesi takım içerisinde takım ruhu yaratır ve takım arkadaşların yakınlaştırır. Bu şekilde bir bütünleşme sporcuyla psikolojik olarak rahatlatacağı gibi takımda olumlu şekilde yansır.

Takım içerisinde olumlu geri bildirim; takım içerisinde olumsuz yaklaşım ve eleştirici bir tavır sergileme yerine sporcuların birbirlerine güvenmeleri, desteklemeleri ve takım arkadaşları için olumlu düşünceleri gerekmektedir. Takımda biri zor durumdayken diğer arkadaşları özellikle empati kurarak pozitif yaklaşmalı ve yapıcı olmalıdırlar. Bu şekilde takım içi yapılan yardımlar ve destekler hem sporcuya hem de takıma başarı açısından büyük yararlar sağlayacaktır.

Sorumlu olma; sporcu antrenman veya müsabaka esnasında kendisinden beklenen performansı gösteremediği zaman diğer takım arkadaşlarını, antrenörünü, hakemi v.s. suçlamamalıdır. Böyle bir tutum ne kendisine nede takıma yarar sağlayacaktır. Bunun için başarıyı etkileyen unsurları sorgulama ve suçlama yerine kendisinde olumlu ve yapıcı değişiklikler yapmaya çalışmalıdır.

Antrenörle dürüst ve açık iletişim kurma; sporcular antrenörleri ile açık ve dürüst iletişim kurabilmelidir. Antrenör ve sporcular birbirlerini ne kadar iyi anlarsa, takımın başarısı ve oyunu da o kadar iyi olur. Bu iletişim sürecinde sözlü ve sözsüz iletişim önemli olduğu kadar iletişimin doğru ve açık bir şekilde aktarımı da söz konusudur. Çünkü sorun ne kadar iyi anlaşılırsa çözüme giden yolda o kadar kısa olacaktır.

Sorunları ve anlaşmazlıkları hemen çözmeye; takım içerisinde sporcunun antrenörü veya takım arkadaşı ile ilgili herhangi bir anlaşmazlığı, sorunu veya şikayeti olduğunda ilgili kişiler tarafından derhal çözüme gidilmelidir. Çünkü profesyonel spor takımlarında müsabakalar sık aralıklarla olduğundan ve böylesine zorlu sınavlarda başarı ön planda tutulduğundan dolayı takım içi anlaşmazlıkların giderilmesi kaçınılmazdır. Anlaşmazlıkların hemen çözülmüş olması, takım içinde negatif duyguların ve sorunların birikerek daha büyük sorunların oluşmamasını sağlayacaktır.

Her zaman %100 çaba gösterme; müsabakalarda olduğu gibi antrenmanlarda da üst düzeyde performans göstermek takımın kendine olan güvenini arttıracak ve takımın her zaman bir arada olmasını sağlayacaktır (55, 71).

2.2.Saldırganlık

Canlı bir organizmaya dolaylı ya da dolaysız olarak zarar vermeyi amaçlayan davranış söz konusu olduğunda, saldırganlık ya da saldırgan davranıştan söz edilir. Bundan, olumsuzluğa, biçimsizleştirmeye, yıkıma neden olan acıyı, üzüntüyü, öfkeyi ortaya çıkaran şeyler anlaşılmaktadır (72). Saldırganlık sözcüğü genelde olumsuz bir davranış olarak algılanmasına rağmen, temel anlamda bir yere veya kimseye yaklaşmak, bir şeye başlamak fakat aynı zamanda saldırmak üzere atılmak anlamlarına gelmektedir. Fakat günümüzde saldırganlık, canlı ya da cansız herhangi bir objeye zarar verici, yaralayıcı, hatta öldürücü, zedeleyici davranışlar olarak tanımlanmaktadır (73, 74).

Sosyal bilimlerde soyut kavramların tanımlanması, hem zor hem de kolaydır. Kavramların tanımlanmasında içeriğin genişletilmesi ya da sınırlandırılması sorunları ortaya çıkmaktadır (75). Saldırganlık tanımlarındaki ayrılıklar ise farklı kuramsal görüşlerden ileri gelmektedir. Bunlardan bazıları şöyledir;

Saldırganlık, öfke ve düşmanlık hisleriyle ilgili bir terim olarak, tehdit edilme, aşağılanma, engellenme durumlarına tepki olarak ortaya çıkar ve bir güdü olarak işlevde bulunur (76). “Saldırganlık başkalarını incitmeyi amaçlayan her türlü davranış ya da eylemdir” şeklinde tanımlanabilir (77).

Freud'a göre saldırganlık, insanın kendine dönük yıkıcı eğilimlerinin dış dünyadaki objelere çevrilmesidir. İnsan diğer insanlarla savaşır ya da onlara karşıt davranışlar geliştirir. Çünkü kendini yok etme isteği ve yaşam içgüdüleri birbirlerini etkisiz kılabilir ya da biri diğerinin yerine geçebilir (78). Freud hepimizin kendimize zarar vermek için içgüdüsel bir istek duyduğumuzu belirtmiştir. Ancak sağlam işlev gösteren bir benlik, kişinin kendini yok etmesine izin vermeyeceği için, bu içgüdüümüz başkalarına yönelir (79, 80).

Cox , saldırganlıkta genel olarak beklenen birkaç davranışın olduğunu belirtmekte, bunları; saldırganlık olarak tanımlanan davranışın canlı bir hedefe yöneltilmesi gerekliliği, gerçekleştirilen davranışın saldırganlık olarak nitelendirilebilmesi için hedefin zarar görmesinin istenmesi, saldırganlığın başarılı olması ve hedefin zarar görmesi yönünde mantıksal bir beklentinin bulunması, olarak sıralamaktadır (81, 82).

Lorenz, saldırganlığı, kabul edilebilir ve kabul edilemez olarak iki şekilde değerlendirmiştir. Savaş insanın saldırganlığını göstermek için kabul edilemez bir eylemken spor, kabul edilebilir bir eylemdir (82, 83).

Freedman ve diğerleri saldırganlığı; "başkalarını inciten ya da incitebilecek her türlü davranış" olarak tanımlamaktadırlar (77). Kirsh'e göre ise saldırganlık "fiziksel, sözel, psikolojik veya duygusal olarak bir diğerine zarar vermek" olarak tanımlamaktadır (84).

Krech ve diğerleri ise saldırganlığı; "herhangi bir engele karşı doğrudan doğruya yapılan bir çeşit hücum olarak tarif etmekte ve bu anlamda, "adaptis"(uyum sağlayıcı) bir davranış" olarak kabul etmektedirler (85). Diğer bir tanımda ise saldırganlık "diğer bir canlı ya da nesneye yönelik incitici ve rahatsız edici davranışlar" olarak tanımlanmaktadır (86).

Gergen ve Gergen'de saldırganlığın salt davranışsal olmadığını, davranışa öfke, düşmanlık, patlama gibi duygusal öğelerin de eşlik ettiğini belirtmektedirler (87).

Saldırganlık (aggression); bir kişi ya da nesneye yönelik bir eylem olup, sözel veya fizikî güç harcanarak, öfke, hiddet, kin ve düşmanlık gibi duyguların davranış ile ifade edilmesidir. Diğer bir deyişle saldırganlık, kişinin kendisine ya da başkalarına zarar vermeyi, yaralayarak acı çektirmeyi ve eziyet etmeyi amaçlayan davranış şeklidir. Saldırganlık kişiye yönelik olabileceği gibi bir nesneye yönelik de olabilir. Bir kişinin şiddet düşünceleri veya fantezileri, saldırgan uyaranlar iç denetimi (otokontrolü) azaltacak yoğunluğa ulaştığında şiddet eylemine neden olabilir (88).

Saldırganlığın klinik olarak en aşırı uçları, intihar (saldırganlığın kişinin kendisine yönelmesi) ve öldürme (saldırganlığın başkasına yönelmesi) şeklinde görülür (89).

Şu ana kadar ki tanımlar, saldırganlığın salt fiziksel davranışı içerdiğini düşündürebilir. Fiziksel saldırganlığın yanı sıra sözel ve duygusal saldırganlık da vardır. Duygusal saldırganlık karşısındakini duygusal olarak yaralayan, onu sıkıntıya sokan, ruhsal yönden örseleyen, güvenini azaltan amaçlar içerir. Sözel saldırganlık ise karşısındakine zarar vermek, onu incitmek, aşağılamak gibi amaçlar taşır. Küfretmek, hakaret etmek, alay etmek amacıyla söylenen sözler bu niteliktedir (90).

Sonuç olarak saldırganlık hangi şekilde tanımlanırsa tanımlansın kişinin kendisine veya başkasına zarar veren bir davranış biçimini ortaya koymakta ve kabul edilemeyecek olumsuz bir sosyal beceriyi anlatmaktadır (91).

2.2.1. Saldırgan Davranış Türleri

Saldırganlık üzerine yapılan çalışmalarda, araştırmacılar, saldırganlığı çeşitli türlere ayırarak incelemişlerdir. Saldırganlık biçimleri açısından saldırgan davranışları inceleyen Buss saldırganlığı fiziksel ve sözel boyutta ele almaktadır. Bununla birlikte saldırganlık aktif veya pasif, doğrudan ya da dolaylı olarak kendini göstermektedir. Buss saldırganlığı üç tür içinde sınıflandırmıştır (92). Bunlar;

Fiziksel ya da sözel saldırganlık; fiziksel saldırganlık, "diğer bireye vurma, tekmeleme, ısırma gibi fiziksel zarar vermeye ya da zarar verme tehdidiyle sonuçlanan düşmanca ve araçsal formlar biçiminde sergilenmektedir. Bir başka deyişle fiziksel saldırganlık, bir nesne aracılığı (sopa, taş, silah vb.) ya da bir nesne olmaksızın (tokat atmak, itmek, ısırma, yumruk atmak, vb.) diğer bir kişiye veya kişilere güç kullanılmasıdır (92).

Sözel saldırganlık; sözel iletişim yoluyla psikolojik olarak karşıdaki kişiye incitmek ve ona zarar vermek ise, sözel saldırganlık olarak tanımlanmıştır (92). Glascock, "sözel saldırganlığı" aşağılama gibi negatif duyguları da içeren psikolojik acı vermek için ötekinin benlik algısına yapılmış saldırı" olarak tanımlanmaktadır. Aşağılama, bağırma ve tartışma, tehdit, alay etme ve lakap takma sözel saldırganlığın örnekleri olarak görmekte ve sözel saldırganlığı fiziksel saldırganlığın habercisi olarak nitelendirmektedir (93).

Aktif ya da pasif saldırganlık; aktif saldırganlık, amaca yönelik bir davranış olup, bu davranış biçiminde saldırganının kurbanına acı çektirme ve canını yakma amacı esastır. Pasif saldırganlık ise, aktif saldırganlık zıttı olup karşıdaki kişiye aktif olarak tahribat vermek yerine, onun amacını gerçekleştirmesine engel olmak olarak tanımlanabilir (74).

Doğrudan ya da dolaylı saldırganlık; doğrudan saldırganlık karşıdaki kişiyi kışkırtmaya ya da öfkelenmeye neden olabilecek zararlı uyarıların direkt olarak karşıdaki kişiye gönderilmesi sonucunda oluşan saldırganlık türü iken, dolaylı saldırganlıkta ise dolambaçlı yollarla karşıdaki kişiye zarar verici uyarıların gönderilmesi söz konusudur (74).

Buss'a göre saldırgan davranışların sınıflandırılması (94).

	PASİF		AKTİF	
	Dolaylı	Doğrudan	Dolaylı	Doğrudan
Fiziksel	Gereken görevi yerine getirmemek	Bir başka kişinin yolunu kapatmak	Rahatsız edici şakalar (El şakası)	Hedefe yumruk atmak
Sözel	Onaylamamak (zamana bağlı olarak)	Konuşmayı reddetmek	Kin besleyici dedikodu ve yalan söylemek	Küfür etmek

Şekil 10. Saldırgan davranışların sınıflandırılması (94).

Yine bir başka sınıflandırma saldırganlık; yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç başlıkta incelenmektedir (68);

Yıkıcı saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlıkla eş anlamlı olarak düşünülmektedir. İnsanlar beklentilerini gerçekleştiremediği zamanlarda hayal kırıklığı, üzüntü, korku gibi karmaşık duygular içerisine girebilmektedir. Bu duygu yoğunluğu içindeki kişi, toplumun kabul etmeyeceği saldırgan bir tutum sergileyebilmektedir. Burada, kişi kendine zarar verdiğine inandığı kaynağa doğru hareketle, zarar verme amacını taşımaktadır (68)

Atılganlık, kişiler arası iletişim ve etkileşimi kurmadaki sağlıklı davranış biçimlerinden birisi olarak belirtilmektedir. Atılganlık aynı zamanda bireyin haklarını korumada, düşüncelerini, duygularını ve inançlarını doğrudan, dürüst, uygun yollarla ve başkalarının haklarını gözeterek ortaya koyma biçimidir (82)

Atılganlık, çok yönlü bir kavram olması nedeniyle, bu konuda çeşitli tanımlar yapılmış ve bir kişilik özelliği olmaktan çok öğrenilmiş, duruma özel bir seri sözlü ve sözlü olmayan davranışlar bütünü olarak tanımlanmıştır (7).

Cox, araçsal saldırganlık, düşmanlık içeren saldırganlık ve atılganlık arasında tartışmalı bir alanın olduğunu ve sözü edilen ilk iki saldırganlıkla atılganlığın birbirinden ayırt edilmesi gerektiğini ifade eder (81, 95). Kiper, bireyin kendi çıkarlarını koruması için kaygıya kapılmadan duygularını açıkça anlatabilmesi ve başkalarının haklarını kabul ederek, kendi hakkını kullanmasını sağlayan her davranışı atılganlık olarak tanımlamıştır (96).

Alberti ve Emmons, atılganlığı "kişinin kaygı göstermeden, kendi haklarını koruması ve aynı zamanda diğerlerinin haklarına saygı göstermesi" olarak açıklar (97).

Atılganlık, araştırmacılar tarafından üçüncü bir davranış biçimi olarak da tanımlanmaktadır. Atılganlık, insanların diğerlerinin haklarına saygı göstererek düşünce, inanç ve arzularını dile getirmesidir. Atılgan insanlar ile kendini gerçekleştirmiş insan arasında büyük benzerlikler bulunmaktadır (98).

İnsanlar kendi çıkarlarını korumak durumunda kalmaktadırlar ve bunu her hangi bir endişe taşımadan dile getirmeleri atılganlık olarak kabul edilmektedir. Atılganlık ile saldırganlık arasında bariz bir farklılık görülmektedir. Saldırganlıkta kişi karşısındakilerin haklarını gözetmez ve onlara saygı göstermezken, atılganlıkta böyle bir durum söz konusu değildir. Saldırganlık gösteren insanlar düşüncelerini kabul ettirebilmek için şiddet ve zorlama gibi yollara başvururlar. Atılganlık davranışında düşünce kabul ettirilmeye çalışılırken, saygı çerçevesi içerisinde yapılır. Ancak atılganlık gösteren kişiler kendilerine saygısızlık ve haksızlık yapılmasına izin vermezler. Böyle bir durum karşısında da saldırgan bir tutum yerine atılganlık gösterip sorunlarını doğru bir biçimde çözüme kavuştururlar (81, 98).

Edilgen saldırganlık ise, karşısındaki kişiyi öfkelenmeden saldırganlık duygusunun tatmin edilmesidir. Burada karşısındakini somut olarak incitme arzusu baskındır. Edilgen saldırganlık pasif bir davranış şekli olduğu için, burada sürekli mücadeleden kaçma söz konusudur. Edilgen saldırganlık dolaylı bir saldırganlık türü olarak değerlendirilebilmektedir.(95)

Kuru ve Var ise, saldırganlık türlerini şu şekilde sıralamışlardır (99);

Ödünleyici saldırganlık; insan bazı nedenlerden dolayı istediği şeyleri gerçekleştiremiyorsa kendini güçsüz hisseder, acı çeker; güçsüzlüğün yarattığı bu acı insanca dengenin bozulmasından, insanın eyleme geçme yetisini onarmaya çalışmasından, kendini tamamen güçsüz hissetmek istememesinden doğar. Bundan dolayı güçlü gördüğü bir kişi veya toplulukla özdeşleşir. Özdeşleştiği grubun başarısını kendi başarısı gibi kabul eder ve onlar gibi davranır. Ödünleyici şiddet güçsüzlükten doğan, güçsüzlüğü ödünleyen bir şiddet türüdür.

Öç alıcı saldırganlık; öç alıcı saldırganlık, daha önce bir kişinin veya kişilerin bize yapmış olduğu davranış şekline incinmemiz ya da öyle algılamamızdan dolayı, bu durumu kabullenemeyip, bu kişi veya kişilere kin besleyerek daha önce onların yapmış olduğu davranış şekline benzer davranışlar göstererek ya da onları incitebilecek davranışlarda bulunarak içimizde biriken öç alma duygularının boşalmasıdır.

Tepkisel saldırganlık; tepkisel saldırganlık başka bir şekilde de engellemelerden ortaya çıkar, İnsanlar isteklerini ya da gereksinimlerini karşılayamadıkları zaman kendilerini engellenmiş hissederler. Engellendiğini hissettikleri zaman amaçlarına ulaşmak içinde saldırgan davranışlar gösterirler. (99)

Tepkisel saldırganlık, bireyin herhangi bir saldırı ya da hakaret gibi kışkırtıcı durumlarla karşılaştığında gösterdiği öz-savunucu eylemleri içermektedir (74).

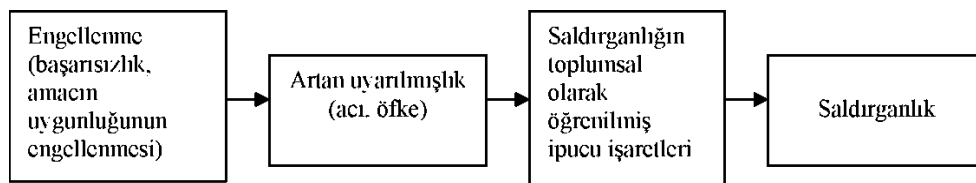
Cox, saldırganlığın iki temel türü üzerinde durmaktadır; Bunlar araçsal saldırganlık ve düşmanlık içeren saldırganlıktır. Gergen ve Gergen ise araçsal saldırganlık ve düşmanlık içeren saldırganlıktan başka, etken (aktif) saldırganlık ile edilgen (pasif) saldırganlık ayrımında bulunmaktadır (81, 87).

2.2.2 Saldırıcılık Kuramlarına Göre Spor ve Sporda Saldırıcılık

Sporda saldırıcılık ile ilgili çalışan kuramcılar farklı yaklaşımlar ortaya koymuşlardır. İlk olarak işlevselci kuramcılar sporu, insanları birleştiren ve uyum sağlmasına katkıda bulunan bir araç olarak kabul etmektedirler. Spor, içinde yaşanılan toplumun kurallarına insanların uyum sağlamsına yardım ederek önemli bir sosyalleşme aracı işlevi görmektedir. Spor, kolektif bir uğraş olması nedeniyle insanlar arasındaki ilişkilerin gelişmesine ve toplumsal katılımın artmasına hizmet etmektedir. Bu toplumsal katkılar estetik, eğlence, ahlak, statü, kültür, adanma ve benzeri alanlarda da görülmektedir. Çatışmacı kuramcılar ise sporun, içinde yaşanılan toplumun ve dünyanın çelişkilerini, sürtüşmelerini ve sorunlarını barındıran, yansıtan bir ayna olduğu görüşünü savunmaktadırlar. Eleştirel kuramcılar ise işlevselci ve çatışmacı kuramın etkilerinin bir arada yasadıklarını ileri sürmektedirler. Eleştirel kuramcılar, spor ve toplum arasındaki ilişkinin müzakere, uzlaşma ve baskı yoluyla sürekli değişmekte olduğunu ileri sürmektedirler. Değişikliğe tarih, ekonomi, hükümet, eğitim, medya, aile ve sosyal gruplar arasındaki ilişkiler gibi faktörler neden olabilir (100).

Saldırıcılığın nedeni ve kaynağı tam olarak açıklanamasa da, bazı çevresel faktörlerin saldırıcılığı baskıladığı ya da açığa çıkmasını kolaylaştırdığı yadsınamaz. Bu çevresel etkilerden olan engellenme (frustration), olumsuz duygular (negative feelings) ve genel heyecansal uyarılma (General Excitation Transfer) bireylerin düşünce ve duygularını etkileyerek bireyleri saldırıcılık davranmaya yönlendirebilmektedir. Bu bağlamda, saldırıcılığı açıklamaya çalışan kuram ise, engellenme-saldırıcılık kuramı olmuştur (101, 102).

Berkowitz'e göre saldırıcılık engellenmeden değil, engellenmenin neden olduğu olumsuz duygulardan kaynaklanmaktadır (103). Engellenme bireylerde olumsuz duygular uyandıran pek çok faktörden sadece birisidir (101, 102).

Şekil 11: Yeniden gözden geçirilmiş engellenme - saldırıcılık kuramı (102).

Şekil 11; Berkowitz' in modeline dayalı saldırganlık sürecini göstermektedir. Önce birey herhangi bir şekilde engellenmiştir. Örneğin; sporcu yarışmayı kaybetmekte veya kötü oynamaktadır. Bunu artan uyarılmışlık izler ki bu öfke ya da acı çekmek şeklindedir. Bundan sonra saldırganlık otomatik olarak ortaya çıkacaktır. Eğer birey, saldırganlıkla ilgili öğrenmelere, yaşantılara, durumsal ipuçlarına sahipse artan uyarılmışlık ve öfke saldırganlığa neden olacaktır (82, 103).

Rekabet gerektiren oyun ya da sportif faaliyetlerin içinde yer almak ya da izlemek, yoğun enerji gerektiren fiziksel egzersizler, bazı müzik türleri heyecansal uyarılma düzeyini ve dolaylı olarak da saldırganlık eğilimini yükseltebilmektedir. Bütün bu açıklamalar ışığında, genel heyecansal uyarılmanın saldırganlık olasılığını yükselttiği ifade edilebilir (102).

Sosyal öğrenme kuramının saldırganlığı öğrenilmiş bir davranış olarak gördüğü belirtilmiştir. Kuramda öğrenilmiş bir davranış olarak saldırganlığı pekiştirmelerle ve model alma yoluyla kazanıldığı öne sürülmektedir. Sporcunun referans çerçevesini antrenörü, takım arkadaşları ve ailesi oluşturmaktadır. Koçların sportif ortamda "uygun" bulunan saldırgan davranışların yerine getirilmesi için oyunculara baskı uyguladığı bilinen bir gerçektir (95).

Her meslek dalında olduğu gibi sporcular da yapmış oldukları işte yükselme, kariyer yapma, daha çok para kazanma, şöhret olma ve yerini sağlamlaştırma gibi duygular beslemektedirler. Sporcu maç esnasında yapmış olduğu saldırganlıkla takımının başarısına katkıda bulunuyorsa, hakem tarafından cezalandırılrsa bile takım yöneticileri tarafından ve taraftarlar tarafından desteklenmektedir. Yöneticilerin ve taraftarların beğenisini bu tür bir yöntemle kazanan oyuncunun saldırganlık davranışı pekiştirilmiş olur. Bu durum sporcuda saldırganlığın pekişmesine neden olur. Oyuncu başarı ve beğeni kazanmanın devamı için sonraki oyunlarda saldırganlık sergilemeye devam edecektir (98).

Sporda normal olarak kabul edilen davranışların, günlük yaşamda kabul edilmesi imkânsızdır. Günlük yaşamda kabul edilmeyen, onaylanmayan saldırgan davranışların sporda onaylanması, psikologlar tarafından oyunun mantığı olarak tanımlanmaktadır (104).

Her ne kadar sporun felsefesi barış olsa da, çağımızda her şey kazanmaya endekslenmiştir. Belirlenen kurallar yarışmaların sürmesine, sporcuların zevk almalarına, izleyenleri sıkılamaya yöneliktir; bunlara uyulmaması belirli yaptırımların uygulanmasını gerektirir. Her şeye rağmen sporcular bu yaptırımları göze alarak saldırgan davranışlarda bulunmaktadır. Özellikle mücadele gerektiren sporlarda, hakemlerin oyunu devam ettirmek adına müsabakayı durdurmamalarının, dolaylı olarak saldırganlığı pekiştirdiği söylenebilir (82).

Sporcuların yaptırım göreceklere bilerek neden saldırgan davranışlarda bulduklarını Terry ve Jackson, sosyal değişim kuramıyla açıklamaktadırlar. Bu kuram, her bireyin herhangi bir etkileşimindeki avantajlarını ve dezavantajlarını hesaplayabildikleri varsayımına dayanır. Kişi, doğal olarak olabildiğince kazanmak, olabildiğince az kaybetmek isteyecektir. Diğer bir ifadeyle sporcu, kuralları çiğnemekle karşılaşacağı potansiyel yararları karşı, kuralları çiğnemekle karşılaşacağı potansiyel cezaları hesaplayacaktır. Eğer potansiyel yarar, potansiyel cezadan ağır basacak olursa, saldırgan davranış pekişecektir. Bu nedenle, belirli yaptırımlarla engellenmeye çalışılsa da saldırganlık içeren davranışları sportif müsabaka ve yarışmalarda görmek olasıdır (83).

2.2.3.Spor Saldırganlığın Nedenleri

Spor açısından, üzerinde durulması gereken iki önemli nokta vardır: Bunlardan birincisi; saldırının hangi amaçla ve kasıtlı yapıldığıyla ilgilidir. İkinci nokta ise; saldırının yöneldiği hedeflerdir. Spor karşılaşmalarının ve rekabetin yaşandığı şartlar ve seyircisinin izleyici olarak bulunduğu mücadele gerektiren spor karşılaşmalarında, saldırganlığın meydana gelmesi için uygun zemin hazırlanmış demektir. Fakat rakibe zarar veren her davranış da (darbe) saldırganlık olarak nitelendirilmememiz gereklidir. Spor karşılaşmalarındaki saldırganlığın sınırlarını, ilgili spor dalının kurallarıyla, yapılan hareketin taşıdığı niyet ve kasıt belirler (105, 106).

Sporcuların saldırgan davranış göstermelerinin nedeninin çoğunlukla düş kırıklığı, engellenme ve sosyal öğrenme kuramları çerçevesinde taktiksel amaçlı yani enstrümantal olduğu, faullerin bir araç olarak kullanıldığı, oyuncuların antrenörlerinin etkisinde kaldıkları ve önceden öğrenmiş oldukları davranışları müsabakalarda sergiledikleri görülmektedir (107).

Saldırgan davranışı belirleyen bazı psikolojik etmenler vardır. Bunlar engellenme, doğrudan provoke edilme ve saldırganlık gösteren örneklere maruz kalmadır (85).

Spor ortamında yaşanan çeşitli durumsal faktörler (karşılaşmanın sonucu), engellenmeyi yükselterek saldırgan davranışlara neden olabilmektedir. Örneğin; Leith, kazananlara göre kaybedenlerin anlamlı olarak hem fazla hem de ekstra yasal saldırganlığı kullandıklarını bulmuştur. Şiddet, engellenmeye bir tepki olmaktan çok, başarıyı elde etme anlamında bir yıldırma, gözünü korkutma girişimi olarak kabul edilebilir (82, 108).

Sporcularda düşmanlık içeren saldırganlık genelde geçmişte karşılaşılmış ve kaybedilmiş müsabakalardan kaynaklanmaktadır. Oyuncu daha önce karşılaştığı ve mağlup olduğu bir oyundan sonra, rakip takımın oyuncularına kin ve nefret beslemeye başlar ve bu yoğun duygular ilk karşılaşmada ortaya çıkarak harekete geçmesine neden olur. Oyuncunun bu düşmanca tutumu kimse tarafından hoş karşılanmasa da, takımının başarıya ulaşması durumunda hem takım yöneticileri hem de taraftarlar tarafından takdir toplar (7, 98).

Sportif saldırganlığın artması performansı daha çok arttırmaktadır. Buna çok fazla uyarılma neden olarak gösterilmektedir çünkü aşırı uyarılmışlık düşmanlık içeren saldırganlığın bir aracıdır. Aynı durum araçsal saldırganlıkta da geçerlidir (81, 82). Bu tür saldırganlıklarda sporcu kendi amacını gerçekleştirmek için, rakip takımın ya da rakip sporcunun durdurulması için harekete geçmektedir. Burada amaç rakibe zarar vermek değil, rakibin sportif olarak amacına ulaşmasını engellemektir. Örneğin bir futbol maçında gole giden rakip takımın futbolcusunu formasından çekmek bu saldırganlık türüne örnek olarak gösterilebilir (98).

Sporcular icra ettikleri spor dalında ne gibi araçsal saldırganlıklar gerçekleştirebileceklerini zaman geçtikçe ve tecrübe edindikçe daha iyi kavrarlar. Bu nedenle onların bu saldırganlık davranışını sergileme amacıyla harekete geçmeleri bir refleks haline gelmektedir. Sonuçta sporcu bir süre sonra istemese de bu davranışları gösterecektir. Araçsal saldırganlıklarda sporcu saldırganlık hareketini kendi adına değil takımı adına gerçekleştirmektedir. Çünkü saldırganlık sonucunda kendisi ceza alsa dahi takımı oyunu galip bitirebilmektedir. Bu durum oyuncuların en önemli hedefidir.

Takımın galibiyet alması durumunda oyuncular farklı şekillerde ödüllendirilmektedir. Kısacası oyuncunun sahada yapmış olduğu saldırganca davranış ödüllendirilmiş olmaktadır (103).

Bir spor karşılaşması başlamadan önce sadece araçsal saldırganlık yapmayı planlayan bir sporcu, rakip oyuncunun bu saldırılara karşılık vermesi durumunda daha da hırçınlaşarak saldırganlığını düşmanca bir niteliğe büründürebilir. Oyuncu hem başarı elde etmek hem de saldırgan tutumuna karşılık veren rakibine zarar vermek amacıyla saldırgan tutumunun yoğunluğunu artırır (98).

Bir grup araştırmada, saldırganlık ögesi yoğun olan sporları yapan bireylerin, spor dışı yaşamlarında daha sıklıkla saldırgan davranışta buldukları, diğer bir grup araştırmada ise bu sporları yapanların spor dışı yaşamlarında saldırgan davranışları daha kolaylıkla kontrol ettikleri, dolayısıyla daha az saldırgan davranışlarda buldukları yönünde bulgular ortaya çıkmaktadır (82, 109).

Farklı araştırmalardan elde edilen farklı sonuçlar birbirleriyle çelişmektedir. Bu çelişkinin kaynağını, araştırmaların incelediği sporcu örneklemini oluşturuyor olabilir. Çalışmalarda eğer daha çok boks, judo, karate gibi branşlarda spor yapanlar kapsamışsa; bu bireyler yaptıkları spor kanalıyla saldırganlıklarını, gerilimlerini boşalttıklarından spor dışı yaşamda daha az saldırgan davranışlar içerisinde olacaklardır. Aksine çalışmalar, hentbol, futbol, basketbol, gibi spor branşlarını kapsamışsa yapılan spor dalında başarının uzun vadeli elde edilmesi, engellenmenin sık yaşanması, seyirci etkisi nedenleriyle bu bireylerin spor dışı yaşamlarında daha saldırgan davranışlar sergileyecekleri sonucu şaşırtıcı olmayacaktır. Dolayısıyla yapılan spor branşının gerilimi, engellenmelerin katartik (arındırıcı) özelliği burada önem kazanmaktadır (7, 82).

Genç takımlarda rakibin davranışına tepki olarak saldırı davranışı sergileme, yetişkin sporculara oranla daha sık görülür. Bunların saldırıları gittikçe amaca yönelik bir araç olarak kullanılır (82).

Cratty ise sporları, kurallar ölçüsünde desteklenen veya göz yumulan saldırganlık derecesine göre sınıflandırmıştır (Akt.Dervent);

Doğrudan saldırganlığın teşvik edildiği sporlar; Amerikan futbolu, boks ve güreş gibi sporlarda, kurallar ve giysiler sporcuları korur ki bu onların maksimum fizik temaslarını cesaretlendirmek içindir.

Sınırlı saldırganlık içeren sporlar; futbol, su topu, basketbol, hentbol genellikle doğrudan temasın kurallarla kesin olarak sınırlandırıldığı, sporcuların saldırgan olmasını gerektiren spor dallarıdır.

Rakibe karşı dolaylı saldırganlığın olduğu sporlar; voleybol, tenis gibi sporlar doğrudan fiziksel temas içermedikleri için dolaylı saldırganlığın olduğu sporlardır.

Objelere yöneltilmiş saldırganlık; golf, bowling gibi sporlarda bireye değil, kullanılan spor malzemesine yöneltilen saldırganlık davranışı söz konusudur.

Doğrudan ya da dolaylı saldırganlığı içermeyen sporlar; cimmastik ve artistik patinaj gibi sporlar, rakibe ya da çevreye karşı gözlenebilen saldırganlık gerektirmez (82).

Son araştırmalar, profesyonel sporlar ve gençlik (amatör) sporlarıyla uğraşanların kendilerini baskının merkezinde bulduklarını gösteriyor. Sporcular, antrenörler, ebeveynler ve taraftarlar tarafından kötü muameleye maruz kalmaktadırlar. Bu durum hem profesyonellerin hem de amatörlerin saldırgan davranışlar göstermelerine neden olmaktadır (110).

2.2.4.Sporda Saldırganlık Çeşitleri

Spordaki saldırganlık genelde engellemeden kaynaklanmaktadır. Bu engellenme güdülerin bloke edilmesi veya önlenmesinin sonucudur. Bu güdüler sporda üstün olan başarı etrafında dönen, hükmetme, güç, tanıma, prestij ve mükemmellik gibi konular bloke edildiğinde veya engellendiğinde genellikle saldırganlığı meydana getirir. Eğer bir çocuk veya birkaçından oluşan kombine güdü-dürtü sistemlerine çok değer verirse ve bunları başarmak veya bu duyuları doyurmak isteği bloke edilirse kendini engellemiş hisseder. Eğer bu durum engellenmeye karşı bir saldırganlık oluşturursa antrenör ve sporcu engelleyicinin kaynağını birlikte tanımlamalıdır ki; saldırgan tutumların daha yararlı bir şekilde yapılması sağlanabilsin. Saldırgan enerjiyi amaca yönelik kullanmamak sporcu için boşa harcanmış bir enerjidir (77).

Bir spor faaliyeti sırasındaki saldırganlık üç şekilde meydana gelir (100):

Sözlü saldırganlık; psikolojik olarak zarar vermek amacıyla rakibe ya da hakeme karşı yapılan hareket ya da alay etme sözle yapılan saldırganlıktır. Hemen her futbol karşılaşmasında birbirini tahrik etmeye çalışan kışkırtıcı futbolcular vardır. Hakemin görmediği alanlarda rakibini tahrik ederek onları eksik bırakma düşüncesi içinde davranan futbolcular rakip oyunculara sözlü olarak sataşır. Kısaca, "acı verme ve kızdırmak amacıyla rakibine veya hakeme karşı yapılan hakaret veya onlarla alay etme durumudur" diye tanımlanabilir.

İşaretlerle saldırganlık; yumruk, bir takım el-kol hareketleriyle veya bakışlarla yapılan saldırganlık çeşididir. Bazen atılan bir gol sonrasında aşırı olarak sevinme bazen de yenilen gol sonrasında yapılan işaretler ortamın gerilmesine sebep olabilmektedir.

Bedensel saldırganlık; sadece, yakın temasa izin veren takım ve bireysel mücadele sporlarında uygulanır. Çelme takma, tekme veya yumruk atma, spor aletleriyle rakibe vurma gibi. (100)

Tenenbaum 'a göre saldırganlık bir yaklaşım değil bir davranıştır ve başka insanları yaralamak ya da zarar vermek amacına yöneliktir. Saldırganlığın bu tanımı, geniş olan hareketlerini kapsamaktadır ki bu hareketler de sporcular, antrenörler, seyirciler tarafından fiziksel olarak birbirlerine vurmaya ve acı çektirmeye, kötülemeye yönelik hareketlerdir. Saldırgan davranışlar, davranışlara göre sınıflandırılabilirler. Düşman saldırısı amaç veya ödül için diğer taraftan değerini kötüye uğratar. Yardımcı saldırı ise esas amacın yerine getirilmesini veya başarılmasına yardımcı olan saldırıdır. Bu noktada bir sporcu karşı tarafı yaralamak ya da incitmek için saldırıda bulunabilir. Ama en önemli amaç saldırgan davranışla yarışı kazanmaktır ya da antrenör tarafından bu durumun bildirilmesidir (95, 111).

Bir sporcu kendisi için önemli olan belirli bir hedefin gerçekleştirilmesinde örneğin, voleybol da pasörün attığı bir pasa smaçörün kötü vurması basketbolda oyuncunun turnikeyi kaçırmaması veya hentbolda bir oyuncunun yedi metre atışını kaçırmaması durumunda sporcu hemen hissileşir. Engellenmeye karşı aynı türde reaksiyon "dokunulmazlık" reaksiyonu olarak ifade edilmiştir. Bu saldırgan olmayan bir reaksiyondur (112).

2.2.5.Sporun Saldırganlığın Kontrolündeki Fonksiyonları

Saldırganlığın önlenebilirliği ya da kontrol edilebilirliği konusunda saldırganlığın kaynağında olduğu gibi birçok kuram farklı görüşler ortaya atmıştır. Saldırganlığı doğuştan gelen içgüdüsel bir dürtü olarak algılayan Freud, saldırganlığın önlenebilirliği konusunda fazla iyimser değildir. Hatta Freud'a göre insanlığın saldırgan eğilimlerini bastırabilecek bir beceriye sahip olma olasılığı yoktur. Freud, saldırganlık dürtülerinin ancak saldırganlığın açığa vurulması ya da bastırılması yolu ile azaltabileceğini savunur. Bu sürece, Freud saldırganlık duygularının boşalımı (katarsis) adını verir. Buna göre birey saldırganlığını ifade ederek daha az saldırgan davranır. Bu durumu yemek yemeye çok benzeten Freud'a göre kişinin yemek yiyip yemeyeceği, kısmen ne kadar aç olduğuna ve kısmen de içinde bulunduğu duruma bağlıdır. Acıktığında bir şeyler yiyen bireyin açlığı azalacak ve ileride daha az yemek yiyecektir. Bu görüşe göre saldırganlık da benzer biçimde boşalım imkânı bulursa, bir sonraki saldırganlık davranışında azalma olacaktır (111, 113).

Saldırganlığın önlenebilirliği konusunda sosyal öğrenme kuramcılarının savunduğu metot ise ceza ve ödül yöntemidir. Bu görüşe göre çocuğun saldırgan davranışları cezalandırıldığında çocuk, yaptığının olumsuz bir davranış olduğunu anlayacak bir daha tekrarlamayacaktır. Saldırgan davranış yerine yapılan alternatif davranışların ödüllendirilmesi sonucu, alternatif olan davranış çocuğa yerleşecek ve saldırgan davranış azalacaktır (111).

Araştırmalar saldırgan davranışın önlenmesi bakımından cezanın sanılandan çok daha az etkili bir yöntem olduğunu ortaya koymuştur. Toplumda gelişen şiddet eylemlerini salt polisiye önlemlerle engelleme girişimlerinin başarısızlığa uğraması bu bakımdan kaçınılmaz gözükmektedir. Toplumsal, siyasi, kültürel, ekonomik, bütünleyici olmayan yalın polisiye önlemler, saldırganlığı olsa olsa görünürdeki hedeflerden başka yönlere çekebilir (100).

Saldırganlık ve suç davranışlarında gözlenen artışlar bireylerin güvenliğini tehdit ederek, kendilerini baskı altında hissetmelerine neden olabilmekte ve yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Saldırganlık davranışları aynı zamanda saldırgan durumundaki bireylerin de uyum problemleri yaşamalarına neden olmakta, gelecekteki

suç davranışlarına olan eğilimlerini de artırmaktadır. Saldırganlık bireylerin uyumunu güçleştirdiği için saldırganlığa yönelik olarak hem önleme hem de tedavi çalışmaları yürütülmektedir. Önemli olan ise saldırganlık süreklilik kazanıp, alışkanlığa dönüşmeden gerekli önlemleri almaktır (111).

Spor, saldırganlığı kanalize etme ve kontrol altında tutma aracıdır. Burada spor faaliyetlerine bağlı olarak saldırgan eylemler artar mı yoksa azalır mı sorusuyla bize karşı karşıya getiren iki eylemin varlığı açıkça görülmektedir. İnsanın enerji dolu bir yaratık olduğu ve bu enerjinin bazen yıkıcı sonuç doğuran bir püskürtmesiyle çıktığını ve bazen de aynı enerjinin ahenk içinde aktığı ve yaratıcı bir faktör olduğu fikri gerçeğe en yakın görüştür. Spor yarışmalar, bu enerjinin deşarj edilebilmesi için birer araçtır ve yine yarışma kuralları bu enerjiyi kontrol etme mekanizmalarıdır. Profesyonel güreş dışında kuralları olmayan yani yarışmacıları kurallara tabi kılmayan spor yoktur. Bu da sportif faaliyetleri savaştan ayıran bir özelliktir. İnsanlar yarışmalar olmadan mutlu olmazlar çünkü yarışma insanın yaradılışından bu yana en ciddi teşvik edici unsur olmuştur. İlkel yarışmalar, rakibi veya eşini öldürmeyi teşvik edebilen çatışmalardır. Çağımızda savaş tarzındaki yarışmalar hala bu şeklini sürdürmektedir. Fakat sporlarda artistik sporlarda veya yapısal politikalarda yarışmalar çok az zarar verici bir hal almıştır. Ancak saldırganlık içgüdülerine belirli alanlarda çıkış imkânı tanınabilmektedir (95, 104).

Sporda saldırganlık bir boşalma vasıtasıdır. Kişi toplumun normal şartlarda men ettiği saldırgan davranışları spor ile yok edebilir. İnsanlarda otoriteye başkaldırma, baskıya boyun eğmeme gibi isyanların yerine spor faaliyetlerinde bu hırs ve agresif davranışlarda bulunmakta, ceza vermekten zevk duymaktadır. Bu kişiler spor sayesinde zihin ve beden bakımından rakiplerini yenerek tatmine kavuşmaktadırlar. Bazıları da saldırganlık arzularının spor ile boşalmadığını, aksine spor ile bu arzularının daha da arttığını savunmaktadırlar (95, 104).

Aşırı saldırgan davranışlara sahip çocuklarda oyun tedavisi ve gerçeğe yönelik tedavinin birlikte uygulanması ile olumlu sonuçlara ulaşıldığını belirtmiştir. Tedavi gerektiren saldırganlık durumlarında çocuğa, aile ve küçük toplumsal çevreyi (mahalle, okul vb.) birlikte ele alan, danışmanlık ve rehberliğe ağırlık veren bir psikoterapi yaklaşımı uygulanmalıdır. Saldırgan çocukların öncelikle hangi durumlarda daha çok

saldırganlığa yöneldikleri belirlenerek, belirlenen nedenler ortadan kaldırılmalıdır. Çocuk sık sık toplum içine çıkarılarak insanlarla tanıştırılmalı ve özgüveni geliştirilmeli, evde taşıyabileceği kadar sorumluluk verilerek olumlu yöne kanalize edilmelidir. Saldırı ve şiddet içerikli filmler izlemesine fırsat verilmemelidir (111, 114).

Düzenlenen sportif etkinlikler, oyunlar tabiatları ne olursa olsun, birer sosyal organizasyondur. Bu nedenle iştirakçiler ve seyirciler üzerine birer derecede olsa sosyal kontrol uygularlar. Ayrıca spor tabiatı itibarıyla sosyal bozuklukları insanın olgunluk hayatını ve saldırganlığı şiddete karşı kontrol yollarını bulmasına yardım eder. Çocuklar, oyun oynarken kuralları kendileri koyabilirler ve bunu yaparken sıkça tartışır. Bu oyunları kurallara bağlı, oyuna devam etmelerini gelecekte ise yasalara saygılı olmalarını sağlar. Çocukluk oyunların birçoğundaki kural ve yaklaşımlar toplumdaki genel yaklaşımlara uymaktadır. Yine yetişkinlerde de futbol ve buz hokeyi gibi sporlarda fiziksel şiddeti sınırlandırıcı kurallar bulunur. Kurallara uyulmadığı takdirde cezalandırılırlar. Kısacası, sporlar ve oyunlar şiddetin kontrolünde önemli yer alır. Birçok oyun ve spor türü, sert hareket ve mücadelelere yol açabilecek etki yaratabilir fakat katılanları bu şiddete karşı eğilmek ve güçlendirmek yapılacak en iyi şeydir. Çünkü yarışmaya dayalı sporların birinci kuralı; kendini kaybedeni hemen sinirlenen tarafın her zaman kaybedebileceğidir. Böylece spor, pozitif ve negatif güçlü metotlarla canlıların beraber barışçıl bir ortamda yaşayabilmeleri için eğitim gereğini ortaya koymuştur (115).

2.3. İletişim ve Saldırganlık

İnsanlar arası ilişkilerde, iletişim becerisi gelişmiş insanlar karşısındaki kişileri doğru bir şekilde anlamaktadırlar. Bunun yanı sıra iletişim becerileri zayıf insanlar ise hem kendi düşüncelerini karşı taraftaki insana anlatamamakta, hem de karşısındaki insanı doğru bir şekilde anlayamamaktadırlar. İletişimde görülen bu eksiklikler sonucunda ise bireylerin saldırgan davranışta bulunma eğilimleri artmaktadır (106).

Kendi görüşlerini başkaları karşı çıksa da mantıklı olarak savunabilme, yerine getirmek istemediği tekliflere hayır diyebilme ve isteklerini açıkça ifade edebilme gibi atılganlık becerileri de iletişim becerilerinden birisi olarak ele alınmaktadır. Sosyal becerilerden birisi olan iletişim becerileri bireylere toplumun normlarını çiğnemenin kendi ihtiyaçlarını karşılama olanağı sunmaktadır (102).

İletişim becerileri bireylere hem kendisini doğru ifade edebilme hem de diğer bireyleri daha iyi anlayabilme olanağı sağlamaktadır. Böylece birey anlatmak istediğini karşı tarafa en doğru şekilde aktarabilmekte ve kendisini karşıdakinin yerine koyarak onu en iyi şekilde anlayabilmektedir. Birey iletişim becerilerindeki yetersizlik nedeniyle, karşı tarafın niyetini doğru olarak algılayamıyorsa, kendi duygu, düşünce ve isteklerini atılınca ifade edemiyorsa uyum güçlükleri yaşayabilir (102).

Saldırganlık bireyin sosyal uyumunu güçleştirdiği için önleme programlarında iletişim becerilerinin geliştirilmesini de içeren sosyal beceri kazandırma çalışmaları yürütülmektedir. İletişim becerileriyle kendi duygularının ve nedenlerinin farkına varabilen insan, duygu ve davranışlarını kontrol ederek saldırganlık davranışını gösterme olasılığını azaltabilir (102).

Birçok araştırma iletişim kalıplarıyla saldırganlık gibi davranış sorunları arasında da güçlü bir ilişkinin olduğunu belirtmektedir. Bu konudaki çalışmalarda çiftlerin kurdukları iletişim iyileştikçe saldırganlıktan uzaklaştıkları (8) ilişkilerinde zayıf iletişim becerilerine sahip bireylerin ise saldırganlık gösterdikleri görülmüştür (9) Çocuklar üzerinde yapılan bir çalışmada da saldırgan çocukların düşük etkili iletişim ve yüksek yıkıcı iletişim kurdukları gözlemlenmiştir (10).

Her birey bir diğerinden benzersiz yapıdadır. Bireylerin saldırganlık ihtiyaçları ve saldırganlık düzeyleri de kişilik özelliklerinden doğrudan etkilenir (11). Kişilik kavramı çok farklı biçimde tanımlana gelmiştir. Kişilik, bir insanın bütün ilgilerinin, tavırlarının, yeteneklerinin, dış görünüşünün ve çevresine uyum biçiminin özelliklerini içeren ahenkli bir bütündür (7).

Kişilik kavramı ayrıca, bir insanı diğerinden ayıran ve o insana özgü olan davranışları da içerisinde barındırır (25).

Kişilerarası ilişkiler bireyler arasındaki etkileşimi ifade emektedir. Kişilerarası ilişki, iki ya da daha fazla kişi arasında gerçekleşen, tanışık olmaktan samimiyete kadar farklı yakınlık düzeylerinde yaşanan ilişkiler olarak düşünülmektedir. Kişilerarası ilişkiler 'bireylerin diğer kişilerle olan ilişkilerinde yaşadıkları duygu, düşünme ve davranış

stilleri' ifade etmektedir. Kişilerarası ilişkiler bireyi doğrudan etkilemekte zamanla bireyler arasında gözlenen kişilerarası ilişki tarzlarını şekillendirmektedir. Kişilerarası ilişki tarzı, bireyin çeşitli ilişki ve durumlarda sergilediği genel davranış eğilimi ve kişilik örüntüsünü temsil etmektedir. Olumsuz kişilerarası ilişki tarzları, bireylerin hayat kalitesini ve yaşam doyumunu olumsuz yönde etkilemekte, ilişkilerinde çatışma ve sorun yaşamalarına zemin hazırlamaktadır. Çatışmaların çözümü için bazı bireyler yapıcı yollar kullanırken, diğer bazıları yıkıcı yolları, saldırgan yöntemleri tercih etmektedir (116).

İletişim olgusunun gerçekleşmediği durumlarda şiddet kendisini çok farklı biçimlerde göstermektedir. Bunlardan en sık görülenleri şunlardır: Baskı, korkutma, öldürme, cezalandırma, sindirme, eziyet. Bunlar bizim yaşadığımız toplumda olduğu gibi diğer toplumlarda da görülen şiddet türleridir. Herhangi bir şiddet türünü bir millete mal etmek yanlıştır. Başka bir bireyin davranışını nasıl yorumladığımız önemli bir faktördür (103). Şiddetin oranı eğitim düzeyine bağlı olarak artmakta ya da azalmaktadır. Bu duruma şöyle bir mantıkla yaklaşmak mümkündür; eğitilmiş insan sorunlarını konuşarak ya da farklı iletişim araçlarını kullanarak çözmeyi alışkanlık haline getirmiştir, bu nedenle de şiddete başvurma gibi bir gereksinim duymaz (12).

Bir grup sosyolog, sanılanın aksine, kimi zaman saldırganlık da içeren çatışmaların, önceden iletişimi olmayan grupların, bir biçimde birbirleriyle iletişim kurmalarına ve sosyalleşmelerine imkân sağlaması üzerinde durmuşlardır; çatışmaların grubun bütünleşmesi, yeni değerlerin oluşması, gerilimlerin azaltılması, yeni dengelerin kurulması, toplum içinde sağlam emniyet ortamının meydana getirilmesi açılarından da ele alınmasını önermişlerdir. Bu sosyologlara göre, şiddetten ziyade, toplum yapısının katılığı, düşmanlıkları biriktirmesi ve çatışma başladığında tek bir bölünme çizgisinde yoğunlaşmasına neden olması yüzünden yapının dengesini daha çok tehdit etmektedir. Daha çok sistem üzerinde duran bazı sosyologlar ise, bir sosyal sistem içinde kişilerin gelir, eğitim, etki, iktidar ve mesleki itibar gibi değişik konumlarda tutarsız ve uyumsuz olmaları halinde, daha fazla şiddete başvuracaklarını, sosyal yaşamın sınırlı ve konum farklılıklarının az olduğu toplumların bu yüzden daha istikrarlı kaldıklarını söylemektedirler (43, 88).

İletişim sürecinde karşı tarafın duygu ve düşüncelerini kavrayabilen, onun hissettiği duyguları duyumsayan birey karşısındakine daha hassas davranmaktadır. Böylece, kişiler arası ilişkilerde çatışma yaşandığında saldırganlık yerine daha yapıcı tepkiler ortaya konmaktadır (102).

3.GEREÇ VE YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli, evren ve örnekleme, araştırmada kullanılan veri toplama aracı ile bunların geçerlik ve güvenilirlik değerleri, verilerin toplanması için izlenen yol ve verilerin analizinde kullanılan istatistiksel tekniklerle ilgili açıklamalar yer almaktadır.

3.1. Araştırmanın Yöntemi

Bu araştırma, Gaziantep ve Kayseri'deki voleybol ve futbol takımlarında oynayan kadın sporcuların iletişim becerileri ile saldırganlık davranışlarının ele alındığı betimsel bir araştırmadır. Araştırmada, aşağıda tanımlanan veri toplama aracı ("İletişim Becerileri ve Saldırganlık Ölçeği") kullanılarak nicel veriler toplanmıştır. Kadın futbolculardan ve voleybolculardan toplanan veriler, futbolcuların ve voleybolcuların kişisel özelliklerine ve araştırmada ele alınan diğer değişkenlere göre analiz edilerek raporlaştırılmıştır. İstatistiksel analizlerde Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programından (SPSS 16,0) yararlanılmıştır.

3.2. Evren ve Örneklem

Bu araştırmanın evreni, Gaziantep ve Kayseri ilindeki voleybol ve futbol takımlarında oynayan kadın sporculardır. Çalışmaya, Kayseri ve Gaziantep ilindeki spor kulüplerinde oynayan 131 kadın sporcu katılmıştır. Katılımcıların 58'i futbolcu, 73'ü voleybolcudur. Örneklem grubunda yer alan futbolcuların yaş ortalaması 18.12 ± 2.85 , voleybolcuların yaş ortalaması 16.69 ± 2.1 olarak belirlenmiştir.

Tablo 1.Araştırma Grubunun Kişisel Özellikleri

Değişken	Gruplar	n	%
Branş	Futbol	58	44.3
	Voleybol	73	55.7
Yaş	14-16 Yaş	64	48.9
	17-19 Yaş	40	30.5
	20-22 Yaş	22	16.8
	23 + Yaş	5	3.8
Spor Yılı	0-5 Yıl	73	55.7
	6-10 Yıl	58	44.3
Eğitim Durumu	Ortaokul	6	4.6
	Lise	93	71.0
	Üniversite	32	24.4
Aylık Gelir	0-750 TL	64	48.9
	751-1500 TL	50	38.2
	1501-2250 TL	8	6.1
	2251 TL Ve Üzeri	9	6.9

N=131

Tablo 1’de çalışmada kullanılan araştırma grubuna ait bazı kişisel özellikler verilmektedir.

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplamak amacıyla kullanılan “İletişim Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” (İBDÖ), Korkut tarafından ilk önce lise öğrencilerine yönelik hazırlanmış, daha sonra üniversite öğrencileri ile 61 yetişkin üzerinde uygulanmıştır. İBDÖ 5’li likert tipi bir ölçektir. 25 maddeden oluşan bir form şeklindedir. Yönergeyi de içeren bu formda “her zaman (5), sıklıkla (4), bazen (3), nadiren (2) ve hiçbir zaman (1)” olmak üzere derecelendirilmiş seçenekler yer almaktadır. Tersine maddelerin olmadığı ölçekte yüksek puan, bireylerin kendi iletişim becerilerini olumlu yönde değerlendirdikleri anlamındadır. Ölçeğin cronbach alfa değeri .86 olarak bulunmuştur.

Saldırganlık Ölçeği: Kiper tarafından geliştirilmiş olan bu ölçek yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. 30 maddeden oluşan ölçekte, her bir madde 1-7 arasında değişen Likert tipi bir ölçek üzerinde değerlendirilmektedir. Yıkıcı saldırganlık alt testinin güvenilirlik katsayısı .81; atılganlık alt testinin güvenilirlik katsayısı .93 ve edilgen saldırganlık alt testinin güvenilirlik katsayısı .88 olarak tespit edilmiştir (96).

Yıkıcı saldırganlıkla ilgili maddeler; 1, 2, 3, 13, 14, 15, 22, 23, 24, 29, Atılganlıkla ilgili maddeler; 4, 5, 6, 10, 11, 12, 19, 20, 21, 28, Edilgen saldırganlıkla ilgili maddeler ise; 7, 8, 9,16, 17, 18, 25, 26, 27, 30 dur. Her bir alt boyuttan alınan en az puan 10, en yüksek puan 61 olmaktadır.

3.4.Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen veriler bilgisayar ortamına kodlanıp SPSS 16.0 paket programından yararlanılarak istatistiksel analizler yapılmıştır. Araştırma verilerinin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla Kolmogrov-Smirnov ve Shapiro-Wilk normallik testleri yapılmıştır. Normal dağılım göstermeyen veri setleri için Kurtosis-Skewness değerlerine bakılmış ve değerler +2/-2 arasında olmadığı için verilerin normal dağılım göstermediği belirlenmiştir. İkili gruplar için Mann Whitney U testi, çoklu gruplar için Kruskall Wallis, iki değişken arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla Pearson Korelasyon analizleri kullanılmıştır.

4.BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde, futbolcu ve voleybolcuların “İletişim becerileri ölçeği” ile “Saldırganlık Ölçeği”nden elde ettikleri toplam puanların, statü farklılığı, öğrenim durumu, spor yapma yılı ve aylık gelir değişkenlerine ilişkin farklılıkları gösteren varyans analizi sonuçları verilmiştir. Ayrıca, araştırma grubunun saldırganlık ile iletişim ölçeğinden elde ettikleri puanların korelasyonuna ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

Tablo 2. Araştırma Grubunun Branş Değişkenine Göre İletişim ve Saldırganlık Puanlarının Karşılaştırması

	Branş	n	ort.	ss.	t	p
İletişim	Futbol	58	102.74	8.40	-1.944	.045
	Voleybol	73	108.08	10.21		
Yıkıcı	Futbol	58	38.24	9.94	2.027	.041
	Voleybol	73	34.28	11.92		
Atılganlık	Futbol	58	54.05	8.68	.154	.355
	Voleybol	73	55.47	8.78		
Edilgen	Futbol	58	37.44	8.51	1.210	.229
	Voleybol	73	35.13	12.41		

Tablo 2’de araştırma grubunun branş değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre iletişim becerileri ve yıkıcı saldırganlık alt boyutunda farklılığa rastlanmıştır.

İletişim becerileri ölçeğinden kadın voleybolcuların elde ettikleri puanların kadın futbolculardan anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda kadın futbolcuların voleybolculardan daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir.

Tablo 3. Futbolcuların Spor Yapma Yılı Değişkenine Göre İletişim ve Saldırganlık Puanları

	Gruplar	n	Ort.	ss	t	p
İletişim	0-5 yıl	35	105.77	10.22	1.030	.308
	6-10 yıl	23	103.17	7.95		
Yıkıcı	0-5 yıl	35	38.45	9.38	.202	.841
	6-10 yıl	23	37.91	10.94		
Atılganlık	0-5 yıl	35	53.02	8.03	-1.070	.291
	6-10 yıl	23	55.60	9.55		
Edilgen	0-5 yıl	35	37.17	8.59	-.303	.763
	6-10 yıl	23	37.86	8.55		

Tablo 3’de kadın futbolcuların spor yapma yılı değişkenine göre iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın futbolcuların iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların spor yapma yılı değişkeni açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 4. Futbolcuların Yaş Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları

		KT	df	KO	F	P	Anlamlı Fark
İletToplam	Gruplar arası	386.37	3	128.79	1.494	.227	
	Grupiçi	4654.75	54	86.19			
	Toplam	5041.12	57				
Yıkıcı	Gruplar arası	955.32	3	318.44	3.673	.018	2-4
	Grupiçi	4681.30	54	86.69			
	Toplam	5636.62	57				
Atılganlık	Gruplar arası	46.04	3	15.34	.195	.899	
	Grupiçi	4250.80	54	78.71			
	Toplam	4296.84	57				
Edilgen	Gruplar arası	324.385	3	108.12	1.535	.216	
	Grupiçi	3803.96	54	70.44			
	Toplam	4128.34	57				

Gruplar: 1.grup 14-16 yaş, 2.grup 17-19 yaş, 3.grup 20-22 yaş, 4.grup 23+

Tablo 4’de Futbolcuların yaş değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, yıkıcı saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testine göre 17-19 yaş grubu kadın futbolcuların 23+ yaş grubu futbolculardan daha yüksek puana sahip oldukları belirlenmiştir. Bir başka deyişle 17-19 yaş grubu kadın futbolcuların 23+ yaş gurubu kadın futbolculardan daha çok yıkıcı saldırganlıkları olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 5. Futbolcuların Eğitim Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları

		KT	df	KO	F	P
İletişim	Gruplar arası	70.04	1	70.04	.789	.378
	Grupiçi	4971.08	56	88.76		
	Toplam	5041.12	57			
Yıkıcı	Gruplar arası	216.44	1	216.44	2.236	.140
	Grupiçi	5420.17	56	96.78		
	Toplam	5636.62	57			
Atılgnlık	Gruplar arası	41.46	1	41.46	.546	.463
	Grupiçi	4255.37	56	75.98		
	Toplam	4296.84	57			
Edilgen	Gruplar arası	128.49	1	128.49	1.799	.185
	Grupiçi	3999.84	56	71.42		
	Toplam	4128.34	57			

Tablo 5’de kadın futbolcuların eğitim değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın futbolcuların eğitim durumları açısından iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 6. Futbolcuların Aylık Gelir Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları

		KT	df	KO	F	P
İletToplam	Gruplar arası	503.97	3	167.99	1.999	.125
	Grupiçi	4537.14	54	84.02		
	Toplam	5041.12	57			
Yıkıcı	Gruplar arası	277.41	3	92.47	.932	.432
	Grupiçi	5359.20	54	99.24		
	Toplam	5636.62	57			
Atılgnlık	Gruplar arası	424.49	3	141.49	1.973	.129
	Grupiçi	3872.34	54	71.71		
	Toplam	4296.84	57			
Edilgen	Gruplar arası	434.11	3	144.70	2.115	.109
	Grupiçi	3694.22	54	68.41		
	Toplam	4128.34	57			

Tablo 6’da kadın futbolcuların aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın futbolcularda aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık düzeylerinin farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Tablo 7. Voleybolcuların Spor Yapma Yılı Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları

	sporyılı	n	ort.	ss	t	p
İletişim	0-5 yıl	38	106.00	8.93	-1.846	0.72
	6-10 yıl	35	110.34	11.12		
Yıkıcı	0-5 yıl	38	35.36	10.92	.805	.423
	6-10 yıl	35	33.11	12.97		
Atılgnlık	0-5 yıl	38	54.81	9.46	-.675	.502
	6-10 yıl	35	56.20	8.05		
Edilgen	0-5 yıl	38	36.97	10.71	1.324	.190
	6-10 yıl	35	33.14	13.90		

Tablo 7’de kadın voleybolcuların spor yapma yılı değişkenine göre iletişim ve saldırganlık puanlarına yer verilmektedir. Buna göre, kadın voleybolcuların iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların spor yapma yılı açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 8. Voleybolcuların Yaş Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları

		KT	sd	KO	F	P
İletişim	Gruplar arası	260.21	3	86.73	.827	.484
	Grupiçi	7241.29	69	104.94		
	Toplam	7501.50	72			
Yıkıcı	Gruplar arası	522.00	3	174.00	1.236	.303
	Grupiçi	9710.95	69	140.73		
	Toplam	10232.95	72			
Atılgnlık	Gruplar arası	73.57	3	24.52	.309	.819
	Grupiçi	5478.64	69	79.40		
	Toplam	5552.21	72			
Edilgen	Gruplar arası	146.05	3	48.68	.307	.820
	Grupiçi	10946.57	69	158.64		
	Toplam	11092.63	72			

Tablo 8’de kadın voleybolcuların yaş değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinin alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın voleybolcuların iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların yaş değişkeni açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 9. Voleybolcuların Eğitim Değişkeni Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları

		KT	sd	KO	F	P	Anlamlı Fark
İletişim	Gruplar arası	34.91	2	17.45	.164	.849	
	Grupiçi	7466.59	70	106.66			
	Toplam	7501.50	72				
Yıkıcı	Gruplar arası	1751.39	2	875.69	7.227	.001	1-2 1-3 2-3
	Grupiçi	8481.56	70	121.16			
	Toplam	10232.95	72				
Atılgnlık	Gruplar arası	327.27	2	163.63	2.192	.119	
	Grupiçi	5224.94	70	74.64			
	Toplam	5552.21	72				
Edilgen	Gruplar arası	1354.02	2	677.01	4.866	.010	1-2 1-3
	Grupiçi	9738.60	70	139.12			
	Toplam	11092.63	72				

Gruplar: 1.grup Ortaokul, 2.grup Lise, 3.Grup Üniversite

Tablo 9’de kadın voleybolcuların eğitim değişkeni açısından İletişim ve Saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, yıkıcı saldırganlık ve edilgen saldırganlık alt boyutlarında farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$), ($p<0.05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonucunda;

Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda eğitim durumu ortaokul olanların lise ve üniversite olanlara göre daha yüksek puan elde ettikleri, lise olanların üniversite olanlardan daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir.

Edilgen saldırganlık alt boyutunda eğitim durumu ortaokul olanların lise ve üniversite olanlara göre daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir.

Tablo 10. Voleybolcuların Aylık Gelir Değişkenleri Açısından İletişim ve Saldırganlık Puanları

		KT	df	KO	F	P
İletişim	Gruplar arası	150.68	2	75.34	.717	.492
	Grupiçi	7350.82	70	105.01		
	Toplam	7501.50	72			
Yıkıcı	Gruplar arası	562.06	2	281.03	2.034	.138
	Grupiçi	9670.89	70	138.15		
	Toplam	10232.95	72			
Atılğanlık	Gruplar arası	41.01	2	20.50	.260	.771
	Grupiçi	5511.20	70	78.73		
	Toplam	5552.21	72			
Edilgen	Gruplar arası	698.05	2	349.02	2.350	.103
	Grupiçi	10394.57	70	148.49		
	Toplam	11092.63	72			

Tablo 10’da kadın voleybolcuların aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın voleybolcularda aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık düzeylerinin farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Tablo 11.Futbolcuların İletişim ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

		İletişim	Yıkıcı	Atılgnlık	Edilgen
İletişim	r	1	-.142	.440**	-.037
	p		.287	.001	.781
Yıkıcı	r		1	-.081	.614**
	p			.543	.000
Atılgnlık	r			1	.045
	p				.737

** p<0.001

Tablo 11’de kadın futbolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmektedir. Buna göre; iletişim becerileri ile atılgnlık puanları arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Kadın futbolcuların yıkıcı saldırganlık düzeyleri ile edilgen saldırganlık düzeyleri arasında kuvvetli pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır.

Tablo 12. Voleybolcuların İletişim ve Saldırganlık Düzeyleri Arasındaki İlişki

		İletişim	Yıkıcı	Atılgnlık	Edilgen
İletişim	r	1	.087	.209	-.008
	p		.464	.076	.949
Yıkıcı	r		1	-.095	.766**
	p			.424	.000
Atılgnlık	r			1	-.094
	p				.431

** p<0.001

Tablo 12’de kadın voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmektedir. Buna göre, kadın voleybolcuların yıkıcı saldırganlık düzeyleri ile edilgen saldırganlık düzeyleri arasında kuvvetli pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır.

5.TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu bölümde, araştırma grubunun iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların spor yapma yılı, yaş, eğitim ve aylık gelir durumları açısından karşılaştırmasına ilişkin elde edilen sonuçların tartışmasına yer verilmiştir. Ayrıca iletişim becerileri ile saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde edilen puanların korelasyonuna yer verilmiştir.

Tablo 2’de araştırma grubunun branş değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre iletişim becerileri ve yıkıcı saldırganlık alt boyutunda farklılığa rastlanmıştır.

İletişim becerileri ölçeğinden kadın voleybolcuların elde ettikleri puanların kadın futbolculardan anlamlı bir şekilde yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ulukan, “İletişim becerilerinin takım ve bireysel sporculara olan etkisi” isimli araştırmasının sonucun da branş değişkeni ile sporcuların iletişim becerileri arasında anlamlı farkın olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç araştırmamızın sonucuyla farklılık göstermektedir (117).

Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda kadın futbolcuların voleybolculardan daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir. Bu durum voleybolcuların rakiple doğrudan temasta bulunmaması, niyetlenen doğrudan saldırganlığın bir yerde dolaylı saldırganlık ile yer değiştirmesi görüşünü desteklemektedir (95). Rakiple temastan dolayı daha fazla engellemeye maruz kalanlar futbolculardır. Engellemeden kaynaklanan saldırganlık kuramına göre elde edilen sonuç anlamlıdır.

Tablo 3’de kadın futbolcuların spor yapma yılı değişkenine göre iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın futbolcuların iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların spor yapma yılı değişkeni açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Yıldız, takım sporlarında iletişimin performans verimine etkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada spor yapma yılı değişkeninin iletişim ve performans üzerinde etkisinin çok fazla olmadığını belirtmiştir (71). Bu durum bizim çalışmamızı destekler niteliktedir.

Buna rağmen Ersoy ve arkadaşlarının, güreşçilerin spor yaşları ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi gösteren araştırma bulguları incelendiğinde spor yaşı 6- 7 yıl arasında olan güreşçilerin saldırganlık düzeylerinin diğer güreşçilerden daha yüksek olduğu spor yaşı 8-10 arasında olan güreşçilerin ise diğer güreşçilerden daha az saldırgan oldukları tespit edilmiştir(118). Bu araştırmamız sonuçlarıyla örtüşmemektedir.

Tablo 4’de futbolcuların yaş değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, yıkıcı saldırganlık alt boyutunda anlamlı farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$). Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testine göre 17-19 yaş grubu kadın futbolcuların 23+ yaş grubu futbolculardan daha yüksek puana sahip oldukları belirlenmiştir. Bir başka deyişle 17-19 yaş grubu kadın futbolcuların 23+ yaş gurubu kadın futbolculardan daha çok yıkıcı saldırganlıkları olduğu tespit edilmiştir. Atkinson, yaşla birlikte saldırganlık eğiliminin azaldığını ifade etmiştir (119). Araştırmamızın sonuçları teoriyi desteklemektedir. Bu değişkenle ilgili Erşan ve Doğan tarafından Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencileri üzerinde yapılan araştırmada, öğrencilerin yaşları ile yıkıcı saldırganlık, atılganlık ve edilgen saldırganlık arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunamamıştır (120). Yine Ersoy güreşçilerle yaptığı çalışmada yaş değişkeninin saldırganlık üzerine etkisinin olmadığını tespit etmiştir (118). Özkatarakaya’nın çalışmasında sporcuların yaşları ile saldırganlık düzeyleri arasında, pozitif yönde doğrusal bir ilişki bulunmuştur. Yani sporcuların yaşlarının arttıkça, saldırganlıklarının arttığı tespit edilmiştir(121). Bu sonuçlar araştırmanın bulgularıyla tezat bir durum oluşturmuştur.

Futbolcuların yaş değişkeni ölçeğine göre iletişim becerisi algıları bakımından anlamlı bir farklılık yaratmaması Korkut, Bozkurt ve ark.’nın benzer çalışmaları tarafından desteklenmektedir (122, 123).

Tablo 5’de kadın futbolcuların eğitim değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın futbolcuların eğitim durumları açısından iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Bu sonuca göre, futbolcuların farklı eğitim seviyelerinde olmalarının iletişim ve saldırganlık düzeylerine bir etkisinin olmadığını söyleyebiliriz. Topuz’ da futbolcuların saldırganlık alt

boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının eğitim düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; ilköğretim, lise ve üniversite mezunu olan futbolcuların, saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit edilmiştir (124).

Tablo 6’da kadın futbolcuların aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın futbolcularda aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık düzeylerinin farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0.05$). Tiryaki, tarafından spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerini belirlemek amacıyla yapılan araştırmada, gelir düzeyi göz önüne alınarak yapılan tüm karşılaştırmalarda bireylerin saldırganlık puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı ortaya konmuştur (7). Yine Etem’in “Besyo öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin sosyo-demografik açıdan değerlendirilmesi adlı çalışmasında” saldırganlık özelliği alt ölçekleri ortalama puanları gelir düzeyine göre karşılaştırıldığında düşük, orta, yüksek gelir düzeyindeki öğrencilerin puanları arasındaki farkı istatistiksel yönden anlamlı bulmamıştır (125).

Topuz, futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının ailelerinin gelir düzeylerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesinde; aileleri 400 YTL ve aşağısı, 401-600 YTL, 601-900 YTL, 901-1200 YTL ve 1201 YTL ve üstü gelire sahip olan futbolcuların saldırganlık alt boyutlarına ve toplamına ait puan ortalamalarının anlamlı düzeyde farklılaşmadığı tespit etmiştir (124). Araştırmacıların buldukları bu sonuçlar, elde edilen çalışma bulgularını destekler niteliktedir

Köker ve ark, çalışmasında da sosyo-ekonomik düzey (SED) değişkeninin iletişim becerilerini etkilemediği görülmüştür (126). Tepeköylü, ailenin gelir düzeyi ile iletişim arasında bir fark bulamamıştır (64). Gelir düzeyindeki artmaya paralel olarak iletişim becerilerinde artma beklenebilirdi. Bu konuda Ulukan’ın sonuçlarında ailenin aylık gelir değişkenine göre sporcuların iletişim beceri düzeylerinde anlamlı farklılık saptanmıştır. (X^2 değeri= 75,116 $p<0,05$). Ulukan, ailenin aylık geliri yüksek olan sporcuların sosyal yaşantılarının daha aktif geçirmeleri sonucu iletişim becerilerinin arttığı söylenebilir demektedir (117).

Tablo 7’de kadın voleybolcuların spor yapma yılı değişkenine göre iletişim ve saldırganlık puanlarına yer verilmektedir. Buna göre, Kadın voleybolcuların iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların spor yapma yılı açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Solak’ın araştırmasında 1-2 yıldır, 3-5 yıldır, 5 yıl ve üstü bir süredir spor yapanların yıkıcı saldırganlık, atılganlık, genel saldırganlık ve empatik eğilim puanları açısından anlamlı bir farklılık bulunmazken, 1 -2 yıldır ve 3-5 yıldır spor yapan öğrencilerin edilgen saldırganlık puanları 5 yıl ve üstü bir süredir spor yapanların edilgen saldırganlık puanlarından daha yüksek bulunmuştur (127). Yine Yılmaz’ın araştırması da Solak’ın bulgularıyla örtüşmektedir (106). Kızmaz’ın yaptığı araştırmada sporcunun spor yapma yılı arttıkça, sosyal olgunluk ve sosyal beceri yönünün başkalarını haklarını tanıyan, kendine güven duyan, başkalarına zarar vermekten kaçınma özelliklerinin geliştiğini belirtmektedir (128). Bizim araştırmamızın bulguları Kızmaz, Yılmaz ve Solak’ın bulgularıyla örtüşmemektedir.

Tablo 8’de kadın voleybolcuların yaş değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinin alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın voleybolcuların iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların yaş değişkeni açısından farklılaşmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Yılmaz ve ark.’nın yapmış olduğu çalışmalarında, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmiş; yaşa, cinsiyete, sınıflara ve spor geçmişlerine göre karşılaştırdıklarında, öğrenciler arasında iletişim becerileri puanlarına göre anlamlı farklılık bulunmadığını bildirmişlerdir (129).Yıldız takım sporlarında iletişimin performans verimine etkisini belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, yaş, eğitim ve spor yapma yılları gibi değişkenlerin iletişim ve performans üzerinde etkisinin çok fazla olmadığını tespit etmiştir (71).

Tablo 9’de kadın voleybolcuların eğitim değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık ölçeği alt boyutlarından elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, yıkı saldırganlık ve edilgen saldırganlık alt boyutlarında farklılığa rastlanmıştır ($p<0.05$). Anlamlı farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu belirlemek amacıyla yapılan LSD testi sonucunda;

Yıkıcı saldırganlık alt boyutunda eğitim durumu ortaokul olanların lise ve üniversite olanlara göre daha yüksek puan elde ettikleri, lise olanların üniversite olanlardan daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir. Bir başka değişle eğitim durumu arttıkça kadın voleybolcuların yıkıcı saldırganlık puanlarının azaldığı söylenebilir.

Edilgen saldırganlık alt boyutunda eğitim durumu ortaokul olanların lise ve üniversite olanlara göre daha yüksek puan elde ettikleri tespit edilmiştir. Bir başka değişle eğitim durumu arttıkça kadın voleybolcuların edilgen saldırganlık puanlarının azaldığı söylenebilir. Yalçın'da benzer sonuçlara ulaşmıştır. Buna göre lisede eğitim gören sporcuların saldırganlık düzeylerinin üniversitede eğitim gören sporcuların saldırganlık düzeylerinden, üniversitede eğitim gören sporcuların saldırganlık düzeylerinin de ilköğretimde eğitim gören sporcuların saldırganlık düzeylerinden anlamlı bir şekilde daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. (111) Özkamalı, araştırmasında öfke ve eğitim ilişkisi araştırmışlar ve eğitim düzeyinin öfkenin kontrolünde ve tolere edilmesinde önemli bir etken olduğu belirtmişlerdir (130).

Tablo 10'da kadın voleybolcuların aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık ölçeğinden elde ettikleri puanların karşılaştırması verilmektedir. Buna göre, kadın voleybolcularda aylık gelir durumları açısından iletişim ve saldırganlık düzeylerinin farklılaşmadığı saptanmıştır ($p>0.05$).

Literatür incelendiğinde Ayan'ın yapmış olduğu çalışmada ailelerin gelir oranlarının çocukların saldırganlık düzeylerinde anlamlı istatistiksel farklılık oluşturmadığını saptamıştır (131). Dervent'in ve Kabak'ın çalışmasında da benzer sonuçlar elde edilmiştir (82, 98). Bu sonuçlar bizim araştırma sonuçlarımızı destekler niteliktedir.

Buna rağmen literatürde aylık gelir değişkeni araştırmamızdan farklı sonuçlara da rastlanmıştır. Koç, orta, düşük sosyo ekonomik düzeyden gelenlerin üst sosyo ekonomik düzeyden gelenlere göre iletişim becerileri daha yüksektir demiştir (132). Görür'ün lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerini cinsiyet, sınıf düzeyi, sosyo-ekonomik düzey (SED) ve doğum sırası değişkenleri açısından karşılaştırmış ve SED'lere göre öğrencilerin iletişim becerilerini değerlendirmelerinde anlamlı bir farklılık olduğu görmüştür. Buna göre, yüksek SED'teki öğrenciler iletişim becerilerini daha olumlu değerlendirmektedirler (133). Yılmaz 'Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini sosyo-ekonomik seviyeye (SES) göre

değerlendirmiş ve SES'i kötü olan öğrencilerin iyi olan öğrencilere nazaran yıkıcı saldırganlık davranışında daha fazla buldukları belirtmiştir (134).

Tablo 11'de kadın futbolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmektedir. Buna göre; iletişim becerileri ile atılganlık puanları arasında orta düzeyde pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Kadın futbolcuların iletişim becerileri artarken atılganlık düzeylerinin de arttığından söz edilebilir. Doğan ve ark., çalışmalarında spor yapan bireylerin yapmayan bireylere göre yıkıcı saldırganlık ve atılganlık düzeylerinin anlamlı şekilde yüksek olduğunu bulmuşlardır (135).

Kadın futbolcuların yıkıcı saldırganlık düzeyleri ile edilgen saldırganlık düzeyleri arasında kuvvetli pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Kadın futbolcuların yıkıcı saldırganlıkları artarken edilgen saldırganlıklarının da arttığından söz edilebilir. Erşan ve Doğan'ın yaptığı çalışmada yıkıcı saldırganlık arttıkça edilgen saldırganlık artmaktadır. Saldırganlık ölçeği alt ölçeklerinin arasındaki ilişkiye bakıldığında, yıkıcı saldırganlıkla edilgen saldırganlık arasında pozitif bir korelasyon bulunmuştur (120).

Tablo 12'de kadın voleybolcuların iletişim becerileri ile saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla yapılan Pearson korelasyon analizi sonuçları verilmektedir. Buna göre, kadın voleybolcuların yıkıcı saldırganlık düzeyleri ile edilgen saldırganlık düzeyleri arasında kuvvetli pozitif bir ilişkiye rastlanmıştır. Kadın voleybolcuların yıkıcı saldırganlıkları artarken edilgen saldırganlıklarının da arttığından veya edilgen saldırganlık puanları yüksek olan oyuncuların yıkıcı saldırganlık puanları da yüksektir denebilir. Saldırganlıktan söz edebilmesi için öncelikle bir davranışın ortaya çıkması, davranışın zarar ve incitme niyeti taşıması, zarar verme veya incitmenin gerçekleşmesi gerekir. Bu fiziksel ya da psikolojik olabilir. Vurmak veya tekmelemek kadar birisine küfür etmek ve kötü söz söylemekte saldırganlıktır (83).

Aktaş ve ark., araştırmalarında saldırganlık envanterini, bu tip davranışlar gösteren bir oyuncunun cevaplama halinde, bir amaca ulaşmak için araç olarak kullanılan edilgen saldırganlığı ölçen maddelere ve bir kişiye acı ve zarar vermek amacıyla girişilen yıkıcı saldırganlığı ölçen maddelere pozitif cevaplar vermesi doğaldır sonucuna varmışlardır (136).

Sonuç olarak, çalışmamıza katılan kadın voleybolcuların futbolculardan daha yüksek iletişim becerilerine sahip oldukları, yıkıcı saldırganlık alt boyutunda ise kadın futbolcuların daha yüksek puanlar elde ettikleri belirlenmiştir. Kadın futbolcularda yaş arttıkça yıkıcı saldırganlık puanının azaldığı, voleybolcularda eğitim durumu düştükçe yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanlarının arttığı gözlemlenmiştir. Ayrıca, kadın futbolcuların iletişim becerileri artarken atılganlık düzeylerinin arttığı, yıkıcı saldırganlıkları artarken edilgen saldırganlıklarının da arttığı, voleybolcuların yıkıcı saldırganlık puanları artarken edilgen saldırganlık puanlarının da arttığı belirlenmiştir.

Araştırma sonuçları göz önüne alınarak aşağıda maddeler halinde verilen önerileri sunmakta fayda vardır.

1. Futbol ve voleybol spor dallarında kadın sporcuların iletişim becerileri ve saldırganlık düzeylerinin bireysel özellikler dikkate alınarak incelendiği bir çalışma ile karşılaşılmamıştır. Bu yönüyle yapılan bu çalışmanın literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.
2. Gaziantep ve Kayseri illerindeki amatör futbol ve voleybol takımlarına yapılan bu çalışma genişletilerek ülke genelinde diğer amatör takımlara da uygulanabilir.
3. Sporun psikolojik ve sosyolojik yararlarının kitap bilgisi olmaktan çıkıp sahalara taşınabilmesi ve tribünlerdeki şiddetin engellenebilmesi öncelikle sağlıklı iletişim ile mümkündür ve iletişim becerileri öğrenilebilir, öğretilir. Antrenörlerin bilimsel yayınlardan ve psikolojik danışmanlardan faydalanarak sporcularını çok iyi inceleyip, aileleriyle işbirliği yaparak saldırgan tutumlarla baş etme konusunda da sporcularını eğitmesi, ulusal spor kültürümüz açısından dikkat edilmesi gereken önemli bir konudur.
4. Branş değişkenleri açısından iletişim ve saldırganlık düzeyleri araştırması konusunda çalışmaların çoğaltılması gerekmektedir.
5. Spor dallarında yetenek seçimi konusunda yapılan fiziksel testlerin ve ailenin geçmişine yönelik verilerin değerlendirilmesine ek olarak yapılacak kişilik testleri, iletişim ve saldırganlık boyutlarının belirleneceği çalışmalara mutlaka yer verilmelidir.

6. Futbolcularda yaşa bağı olarak azalan saldırganlık puanları, özellikle 17 yaş ve altı sporcularla çalışan antrenörler için dikkat edilmesi gereken önemli bir sonuçtur.
7. Futbolcuların, voleybolculara göre iletişim becerilerinin düşük çıkması bize bu spor dalındaki kadın sporcuların özellikle incelenmesi gerektiği hatta erkek sporcularla karşılaştırılıp genel anlamda futbol ile ilgili bir sorunun var olup olmadığı konusunda bir çalışma yapmanın yerinde olacağını düşündürmektedir.
8. İletişim becerileri geliştikçe saldırgan tutum ve davranışlar eğilimi içinde bulunma olasılığı azalmaktadır. Bu sonuç aileler, antrenörler ve sporcular için dikkatle üzerinde durulması gereken bir konudur.
9. Spor yapma yılı değişkeni açısından iletişim ve saldırganlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmaması spor eğitimimizin gözden geçirilmesi gerektiğini düşündürmektedir. Spor yılı artıkça iletişim becerisi puanlarında anlamlı ve olumlu bir şekilde artma beklenirdi.
10. Voleybolcuların eğitim değişkenine göre iletişim ve saldırganlık puanları incelendiğinde eğitim düzeyi yükseldikçe özellikle saldırganlık özelliklerinin azaldığı yönünde ki tespitimiz hayatın her yönünde olduğu gibi spor içinde eğitimin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır

6.KAYNAKÇA

- 1) Abakay U, Kuru E. Kadın futbolcularda antrenörle iletişim düzeyi ve başarı motivasyonu ilişkisi. Gaziantep University, Journal of Social Sciences, 2013 12(1):20-33
- 2) Dökmen Ü. Sanatta ve Günlük Yaşamda İletişim Çatışmaları ve Empati. 35.Baskı. Sistem Yayıncılık, İstanbul, 2006: s.19-38
- 3) Erdoğan İ. İşletmelerde Davranış. 4.Baskı. Beta Basın Yayın, İstanbul,1994: s.243-350
- 4) Başaran E.İ. Eğitim Psikolojisi Eğitimin Psikolojik Temelleri. Gül Yayınevi, Ankara, 1998: s.112–113
- 5) Çakı R. Bayan ve Erkek Voleybolcularda Müsabaka Öncesi ve Sonrası Bazı Davranış Özelliklerinin Karşılaştırılması. 1998, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,103 sayfa, Ankara, (Yrd.Doç.Dr. Erdoğan Yılmaz)
- 6) Russell ,G.W. Crowd size and density in relation to athletic aggression and performance. Social Behavior and Personality Research, (1978).2(1), 9-15.
- 7) Tiryaki S. Spor yapan bireylerin saldırganlık düzeylerinin belirlenmesi (Takım Ve Bireysel Sporlar Açısından Bir İnceleme). 1996, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 126 sayfa, Mersin. (Doç.Dr. Ünsal Yetim)
- 8) Gordis EB, Margolin G, Vickerman K..Communication and frightening behavior among couples with past and recent histories of physical martial aggression. American Journal of Community Psychology, 2005,36 (1/2), 177-191.
- 9) Cornelius TL, Shorey RC, Beebe SM. (2010). Self– Reported communication variables and dating violence: Using Gottman’s Martial Communication Conceptualization. Journal of Family Violence, 25, 439-448
- 10) Dumas JE, Blechman EA, Prinz RJ..Aggressive children and effective communication.Aggressive Behavior, 1994, 20, 347-358.
- 11) Topaloğlu M, Koç H. Büro Yönetimi: Kavramlar ve İlkeler. Seçkin Yayınevi, Ankara 2002: s.180-220

- 12) Lunenburg FC, Ornstein AC. Educational Administration Concepts and Practice. 2nd Edition. Wadsworth Publishing Company, California. 1991: p.232-238
- 13) Nelson DL, Quick JC. Organizational Behavior Foundations. Realities and Challenges. 2nd Edition, West Publishing Company, New York. 1995: p.120
- 14) Gürgen H. Örgütlerde İletişim Kalitesi. 1.Baskı, Dergâh Yayınları, Yayın No:221, İstanbul. 1997: s.5-31
- 15) Eren E. Yönetim ve Organizasyon Çağdaş ve Kültürel Yaklaşımlar. 7.Baskı, Beta Basım Yayın Dağıtım, İstanbul. 2003: s.167
- 16) Dubrin AJ. Fundamentals of Organizational Behavior. 4.th edition. Australia: Thomson South-Western. 2007: p.116-147
- 17) Tutar H, Yılmaz K. Genel İletişim. 5.Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2005: s.127-131
- 18) Singer M.G. Human Resource Management. Pws-Kent Publishing Company Boston, 1990: p.191
- 19) Düşükcan M. Örgütlerde Çatışma ve Çatışma Yönetimi Sürecinde Örgütsel İletişimin Etkililiği: Kurumsal ve Uygulamalı Bir Çalışma. 2003. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Yönetim ve Organizasyon Bilim Dalı, Doktora Tezi, 236 sayfa, Konya, (Prof.Dr. M. Şerif Şimşek)
- 20) Ankarlı A. Eğitim Psikolojisine Giriş. 1.Baskı. Turhan Kitabevi; Ankara: 1992: s.9
- 21) Bilgin N. Sosyal Psikoloji Sözlüğü. 1.Baskı, Bağlam Yayınları, İstanbul, 2003: s.163
- 22) Gökçe O. İletişim Bilimine Giriş. 3.Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 1998: s.108
- 23) Zıllıoğlu M. İletişim Nedir?. 2.Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 2003: s.291-292
- 24) Balçık B. İşletme Yönetimi. 3. Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002: s.47

- 25) Tayfun R. Etkili İletişim ve Beden Dili. 1.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2007:s.19
- 26) Hellriegel D, Slocum JW, Woodman RW. Organizational Behavior. 7th edition. Minneapolis/St. Paul: West Publishing; 1995.
- 27) Ergin H, Dilden B. Dikkat ve dinleme becerileri eğitim programı'nın bilişsel süreçler ve dinleme üzerine etkisi. VIII.Ulusal Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Kongresi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi 2005; 21-23.
- 28) Güçlü N. Eğitim Örgütlerinde İletişim Engelleri. Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi 1997; 1(2): 104-111.
- 29) Yatkın A. Halkla İlişkiler ve İletişim. 1.Baskı, Nobel Yayınları, Ankara, 2003:
- 30) Ertürk M. Yönetim ve Organizasyon. 2.Baskı, Beta Basın yayın, İstanbul, 1998: s.68
- 31) İnceoğlu M. Tutum-Algı-İletişim. 1.Baskı, Elips Yayınevi, Ankara, 2004: s.96
- 32) Kaya D. Etkili İletişim, Sunum Teknikleri ve Beden Dili. Eğitim Semineri Metinleri. Harp Akademileri Basımevi, İstanbul, 2001:s.50
- 33) Özer A. K. İletişimsizlik Becerisi. Varlık Yayınları, İstanbul, 1995: s.25
- 34) Mutlu E. İletişim Sözlüğü. Ark Yayınevi, Ankara, 1994: s.89
- 35) Griffin RW. Management. 4th edition. Houghton Mifflin Company, Boston, 1993:
- 36) Rudowsky DJ, Lundgren DC, Grasha AF. Competitive and Collaborative Responses to Negative Feedback. The International Journal of Conflict Management 1999; 10 (2); 172–190.
- 37) Schermerhorn JR. Management. 6th edition, John Wiley and Sons, New York, 2001
- 38) Alemdar K. Erdoğan İ. Başlangıcından Günümüze İletişim Kuram ve Araştırmaları. 1.Baskı, MY Yayınları, Ankara, 1998: s.65

- 39) Arı R, Üre Ö, Yılmaz H. Gelişim ve Öğrenme Psikolojisi (Eğitimin Psikolojik Temelleri). 2. Baskı, Mikro Basım-Yayım, Konya, 1999: s.59
- 40) Fıske J. İletişim Çalışmalarına Giriş. Çev: Süleyman İrvan. 1.Basım, Ark Basım, Ankara, 1986: s.25
- 41) Tekinalp Ş, Uzun R. İletişim-Araştırma ve Kuramları. 2.Baskı, Beta Basım İstanbul, 2006: s.38
- 42) Gürüz D, Eğinli AT. Kişilerarası İletişim, Bilgiler-Etkiler-Engeller. 1.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2008: s.69
- 43) McQuil D, Windahl S. Kitle İletişim Modelleri. Çev: Yumlu K. 2.Baskı. İmge Kitabevi, Ankara, 1997: s.57
- 44) Lazar J. İletişim Bilimi. Çev: Anık C. 1.Baskı, Vadi Yayınları, Ankara, 2001: s.44
- 45) Tutar H. Profesyonel Sekreterlik ve Büro Uygulamaları. 1.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2001: s.43
- 46) Bartol K, Martin C. Management. 1th edition, Mc Graw-Hill Inc, New York, 1991
- 47) Can H.. Organizasyon ve Yönetim. 5.Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara, 1999: s.68
- 48) Kamp D. Takımınızın Yeteneklerini Geliştirmede İnsan Yetenekleri. Çev: M. Zaman. 1.Baskı, Hayat Yayınları, İstanbul, 1999: s.56-60
- 49) Peker Ö, Aytürk N. Etkili Yönetim Becerileri. Yargı Yayınevi, Ankara, 2000:
- 50) Atalay A. Spor Gazeteciliği. Filiz Kitapevi Yayını, İstanbul, 1998: s.25
- 51) Göğer İ. İletişim ve İletişim Teknikleri. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İş Teftiş Kurulu Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1995: s.23-27
- 52) Baltaş Z, Baltaş A. Bedenin Dili. 27.Basım, Remzi Kitap Evi Yayını, İstanbul, 2000: s.19
- 53) Özkök E. İletişim Kuralları Açısından Kitlelerin Çözülüşü. 1.Baskı, Tan Yayınları, Ankara, 1985: s.36

- 54) Güven A. Ansiklopedik Spor Dünyası. 4.Cilt, Serhat Yayınları, İstanbul, 1982
- 55) Konter, E. Bir Lider Olarak Antrenör. Alfa Basım Yayın, İstanbul, 1996: s,119-123
- 56) Korkut, F. İletişim becerilerini değerlendirme ölçeğinin geliştirilmesi: güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi. 1996, Cilt:2(7), 18-23
- 57) Bayram L. Düzenli Spor Yapmanın İslahevlerindeki Çocuk Ve Gençlerin Sosyal Uyum Ve İletişim Becerileri Üzerindeki Etkisi. 2013. Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 105 Sayfa, Samsun (Prof.Dr. Osman İmamoğlu)
- 58) Canary DJ, Brian HS Appropriateness and Effectiveness; Perceptions of Conflict Strategies. Human Communication Research. 1987; 14 (1): 83-118.
- 59) Aspegren K. Teaching and Learning Communication Skills in Medicine-A Review With Quality Grading Of Articles. Medical Teacher. 1999; Vol. 21(6):565-570.
- 60) Egan G. Psikolojik Danışmaya Giriş. (Çev. F. Akkoyunlu) 1. Baskı, Form Ofset, Ankara. 1994; 1-110.
- 61) Cüceloğlu D. Yeniden İnsan İnsana, 47. Baskı, Remzi Kitabevi, İstanbul. 2013; 1-268.
- 62) Gölönü S, Karcı Y. İletişim meslek lisesi öğrencilerinin iletişim beceri düzeylerinin incelenmesi (Ankara il örneği). İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi. 2010; (31):123-140.
- 63) Çamlıyer, H., Çamlıyer, H. Eğitim Bütünlüğü İçerisinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun. Emek Matbaacılık, Manisa, 2001: s.54
- 64) Tepeköylü Ö. Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu (BESYO) Öğrencilerinin İletişim Becerisi Algılarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. 2007, Celal Bayar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 128 Sayfa,Manisa,(Prof.Dr. Hatice Çamlıyer)

- 65) Korkut F. Okul Temelli Önleyici Rehberlik ve Psikolojik Danışma. 3. Baskı, Anı Yayıncılık, Ankara. 2011; 1-464.
- 66) Özerkan KN. Spor Psikolojisine Giriş Temel Kavramlar. 1. Basım, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara. 2004; 1-162.
- 67) Akoğuz M..İletişim Becerilerinin Geliştirilmesinde Yaratıcı Dramanın Etkisi. 2002, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 162 sayfa, Ankara, (Doç.Dr. Ayşe Çakır İlhan; Y.Doç.Dr. Necmettin Teker)
- 68) Kılıçgil E, Bilir P, Özdiñç Ö, Erođlu K, Erođlu B. İki farklı üniversitenin beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi. 2009; VII (1):19-28.
- 69) Özer K. İletişimsizlik Becerisi. Altıncı basım, Sistem yayıncılık, İstanbul, 2006
- 70) Çamlıyer, H. & Çamlıyer, H. Eğitim Bütünlüğü İçinde Çocuk Hareket Eğitimi ve Oyun. 1.Baskı, Can Ofset İzmir, 1997
- 71) Yıldız Ö. Takım Sporlarında İletişimin Performans Verimine Etkisinin Araştırılması. 2004, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim dalı, Yüksek Lisans Tezi, 104 Sayfa, Ankara, (Doç. Dr. A. Emre Erol)
- 72) Peter, G., Beyler, E., Saldırganlık. Çeviren: Zeynep Kılıç, Spor Ekin Dergisi, Yıl:1, Sayı:2, 1999: s.36
- 73) Kesen, N. F., Deniz, M. E., Durmuşoğlu, N.. Ergenlerde saldırganlık ve öfke düzeyleri arasındaki ilişki: yetiştirme yurtları üzerinde bir araştırma. S. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2007, 17, 353-364.
- 74) Bayram Y. Spor Yapan ve Yapmayan 14-18 Yaş Grubu Öğrencilerin Saldırganlık Tutumlarının İncelenmesi. 2012, Dumlupınar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 110 Sayfa, Kütahya, (Yrd. Doç. Dr. Mehmet Acet)
- 75) Boxer, P., Tisak, M. S. Children' s beliefs about the continuity of aggression. Aggressive behavior. Vol.00, 1–17. 2005.

- 76) Cliford T.M. Psikolojiye Giriş Ders Kitabı. (Çev: H. Arıcı, G. Acar, G. Uyar), Ankara, 1986: s.431
- 77) Freedmann, J.L., Sears, D.O., Carlsmith, J.M. Sosyal psikoloji. (Çev:A. Dönmez), İmge, Ankara, 1998
- 78) Geçtan, E . İnsan Olmak. (20. Basım), Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999: s.31
- 79) Burger, M. Jerry. Kişilik. (Çeviren: İnan Deniz Erguvan Sarıoğlu), Kaktüs Yayınları İstanbul, 2006: s.211
- 80) Sarkın S. Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddetin İlköğretim 6. 7. ve 8. Sınıf Düzeyindeki Öğrencilerin İletişim Becerileri ve Özgüven Düzeylerine Etkisi. 2012, Necmettin Erbakan Üniversitesi. Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Rehberlik Ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 125 sayfa, (Prof.Dr. Mehmet Engin Deniz)
- 81) Cox R. H. Sport Psychology. Dubuque, Wm. C. Brown, Iowa, 1985
- 82) Dervent F. Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri Ve Sportif Aktivitelere Katılımla İlişkisi. 2007, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 85 Sayfa, Ankara, (Prof.Dr. Ömer Şenel)
- 83) Tiryaki, Ş. Spor Psikolojisi. Kitap ve Yayınevi, Ankara, Eylül, 2000: s.150-160
- 84) Kirsh, S. J.. Children, Adolescents, and Media Violence a Critical Look at the Research. London: Sage Publications.
- 85) Bilgin Ülken, F. (2011). Televizyon izlemede anne-baba aracılığı ile çocukların saldırgan davranışları arasındaki ilişki. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2006, 11 (1), 195-216.
- 86) Kaymak Özmen, S.. Aile içinde öfke ve saldırganlığın yansımaları. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 37 (2), 27-392004
- 87) Gergen, K.J., Gergen, M.M.. Social Psychology. N.Y. Springer-Verlag, New York, 1986: p. 225
- 88) Mcguire, M.T., Troisi, A. Comprehensive Textbook Of Psychiatry. Fifth Edition, Williams And Wilkins, Baltimore, U.S.A, 1988: p. 271-282

- 89) Fromm, E., İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri, Çev: Alpagut P., Payer Yayınları, 2.Basım, İstanbul, 1995:
- 90) Doğan, O.. Spor Psikolojisi. Nobel Kitapevi, Adana, 2005: s.40
- 91) Dilekmen, M., Ada, Ş., Alver, B. İlköğretim II. kademe öğrencilerinin saldırganlık özellikleri. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2011,10(2), 927-944.
- 92) Arslan, C., Hamarta, E., Arslan, E., Saygın, Y. Ergenlerde saldırganlık ve kişilerarası problem çözmenin incelenmesi. İlköğretim Online, 2010, 9 (1), 379-388.
- 93) Glascock, J.. Direct and indirect aggression on prime-time network television. Journal of Broadcasting & Electronic Media, 2008, 52 (2), 268-281.
- 94) Demirhan, M. Kendini Açma Düzeyleri Farklı Genel Lise Öğrencilerinin Bazı Değişkenler Açısından Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi, 2002, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 130sayfa, Eskişehir, (Yrd.Doç.Dr. A. Aykut Ceyhan)
- 95) Çobanoğlu Güner, B.. Takım Sporları Ve Bireysel Sporlar Yapan Sporcuların Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi . 2006, On Dokuz Mayıs Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 91 sayfa, Samsun, (Yrd.Doç.Dr. Erkut Tutkun)
- 96) Kiper, İ. Saldırganlık türlerinin çeşitli ekonomik, sosyal ve akademik değişkenlerle ilişkisi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,1984, Yüksek lisans tezi, Ankara .
- 97) Alberti R., Emmons, N.. Atılganlık Hakkınızı Kullanın. (Çev. S. Katlan), Hyb. Yayıncılık, Ankara, 1998: s.58
- 98) Kabak F. Ergenlerde Spora Katılımın Saldırgan Davranışlar Üzerinde Etkilerinin İncelenmesi. 2009, Çukurova Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 81 Sayfa, Adana, (Yrd. Doç. Dr. Mehmet Bilgin)
- 99) Kuru E. Sporda Psikoloji. 1.Baskı, G.Ü. İletişim Fakültesi Basımevi, Ankara, 2000: s.33

- 100) Karayılmaz, A. Amatör Küme Futbolcularını Saldıranlığa İten Psiko Sosyal Nedenler. 2006, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor ğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 152 sayfa, Sakarya, (Yrd.Doç.Dr. Metin Yaman)
- 101) Brehm, Sharon S., Saul M. Kassin ve Steven Fein. Social Psychology. Fourth Edition, Houghton Mifflin Company, USA, 1999.
- 102) Kurtyılmaz Y.. Öğretmen Adaylarının Saldıranlığ Düzeyleri ile Akademik Başarıları, İletişim ve Problem zme Becerileri Arasındaki İlişkiler (Anadolu niversitesi ve Osmangazi niversitesi ğrencileri üzerinde Bir Araştırma). 2005, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri (Eğitimde Psikolojik Hizmetler) Anabilim Dalı, Yüksek lisans tezi, 99 Sayfa, Eskişehir, (Prof. Dr. Grhan Can)
- 103) Berkowitz, L. Aggression. NY. McGraw-Hill, New York, 1993: p.56-58
- 104) şahin, H. M. Sporda şiddet ve Saldıranlığ. Nobel Yayınları, Ankara, 2003: s.68-72 80-85
- 105) Acet M. Sporda Saldıranlığ ve şiddet. Morpa Kültür Yayınları, İstanbul, 2006: s.55-56
- 106) Yılmaz S. Spor Yapan Ve Yapmayan Ortaöğretim ğrencilerinin Empatik Eğilimleri İle Saldıranlığ Düzeyleri Arasındaki İlişkinin incelenmesi. 2013, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eğitim Yönetimi Ve Denetimi Anabilim dalı, Yüksek Lisans tezi, 87 sayfa, İstanbul, (Prof. Dr. Adil AğLAR)
- 107) T.B.M.M. Araştırma komisyonu Raporu, Ankara, 2005
- 108) Leith, L.L.. The Psychological Assessment Of Agression In Sport: A Critique Of Existing Measurement Techniques. Israel: International Symposium On Psychological Assessment In Sport. Wintage Institute. 1977
- 109) Eripek, S. Spor Psikolojisi. Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 1993: 2 (1): 9-15

- 110) Goldenson, R. M. Longman Dictionary Of Psychology And Psychiatry. Longman Inc., New York, 1984: s.345
- 111) Yalçın Y. Spor Tatmininin Sporcuların Stres ve Saldırganlık Düzeyleri Üzerindeki Etkisi: Antrenör Cinsiyetinin Rolünü Belirlemeye Yönelik Antalya İlinde Bir Uygulama. 2009, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Spor Yöneticiliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 216 sayfa, Kayseri, (Doç. Dr. Mahmut Özdevecioğlu)
- 112) Çobanoğlu, M.G.. Sporda Saldırganlık Olgusu ve Bu Olgunun Sportif Performans Üzerine Etkisi. 1993, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 120 sayfa, İzmir, (Prof.Dr. İlter Akat)
- 113) Durak, N. Son Çocukluk Dönemi Öğrencilerinin Saldırganlıklarını Belirlemeye Yönelik Sosyal Uyum Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. 2006, Niğde Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 87 sayfa, Niğde, (Yrd.Doç.Dr. Figen Akça)
- 114) Sargın, N. Çocuklarda Ruh Sağlığı. Nobel Yayın, Ankara, 2001: s.102-103
- 115) Karasüleymanoğlu, A. Yeni Boyutlarıyla Spor, Engin Yayınları, Denemeler Dizisi, 3. Baskı, Ankara, 1992: s.54-56
- 116) Hasta D., Güler Müzeyyen E.. Saldırganlık: Kişiler arası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2013: 4 (1)
- 117) Ulukan H. İletişim Becerilerinin Takım ve Bireysel Sporculara Olan Etkisi. 2012, Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Beden Eğitimi Ve Spor Öğretmenliği Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, 86 sayfa, Karaman (Yrd.Doç.Dr. Hasan ŞAHAN)
- 118) Ersoy A., Tazegül Ü., Sancaklı H. Güreşçilerin saldırganlık düzeylerinin sosyo-demografik açıdan incelenmesi (Ankara örneği). Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 2012; 9:1.

- 119) Atkinson RL, Atkinson RC, Smith EE, Bem DJ, Hoeksema SM. Psikolojiye Giriş (Çev. Alogan Y), Arkadaş Yayınları Ankara, 1999.
- 120) Erşan E, Doğan O. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinde atılganlık ve saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik özelliklerle ilişkisi. 7. Uluslararası Spor Bilimleri Kongresi: 27 29 Ekim 2002; 241.
- 121) Özkatar Kaya, E. 18-25 Yas arası işitme engelli sporcuların stres ve saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. 2010, Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 139 sayfa , Kayseri, (Yrd. Doç. Dr. Abdullah Işıklar)
- 122) Korkut, F. Üniversite öğrencilerinin iletişim becerilerinin değerlendirilmesi. IV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri. Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1997, 208-218.
- 123) Bozkurt, N., Serin, O., Emran, B. İlköğretim birinci kademe öğretmenlerinin problem çözme, iletişim becerileri ve denetim odağı karşılaştırmalı olarak incelenmesi. 12. Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri, Antalya 2003, 1373-1392.
- 124) Topuz R. Amatör Futbol Oyuncularının Saldırganlık Düzeylerinin İncelenmesi. Selçuk Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Antrenörlük Eğitimi Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, 2008, 83 sayfa. Konya.(Yrd.Doç.Dr.Ahmet Sanioglu).
- 125) Etem E. E., Doğan O, Doğan S. Beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerini saldırganlık düzeylerinin sosyodemografik açıdan değerlendirilmesi. Cumhuriyet Tıp Dergisi. 2009; 31: 231-238
- 126) Köker, S., Evrengol, A., Canat, S. Ergenlerin ana babaları ile iletişimlerini algılama düzeyleri. Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Dergisi, 2005, 1,75-78.
- 127) Solak, N., (). Spor Yapan Ve Yapmayan Ortaöğretim Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeyleri İle Empatik Eğilim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin

İncelenmesi.2011, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi,135 sayfa, Ankara (Doç. Dr. Filiz Fatma Çolakoğlu)

- 128) Kızılmaz M. Bireysel ve Takım Sporu Yapan Sporcuların Kişilik Özelliklerinin Karşılaştırılması. 2004, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi, 126 sayfa, İstanbul (Doç. Dr. Turgay Biçer)
- 129) Yılmaz, İ., Çimen, Z. Beden eğitimi öğretmen adaylarının iletişim becerileri, Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 2008, 3-14.
- 130) Özkamalı E. 20–30 Yaş Grubu Bireylerin Öğrenim Düzeylerine Göre Öfke Düzeyleri ve Öfke İfade Tarzları. 2005, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 108 sayfa, Samsun, (Prof.Dr. Kurtman Ersanlı)
- 131) Ayan S. Aile içinde şiddete uğrayan çocukların saldırganlık eğilimleri. Anadolu Psikiyatri Dergisi, 8: 2007; 206-214.
- 132) Koç, A . Ergenlerin Sosyal Uyumunu Etkileyen Bazı Değişkenlerin İncelenmesi. 2000, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 77 sayfa, Erzurum, (Yrd.Doç.Dr. Canani Kaygusuz)
- 133) Görür, D. Lise Öğrencilerinin İletişim Becerilerini Değerlendirmelerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. 2001, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yüksek Lisans Tezi, 70 sayfa, Adana,(Yrd..Doç.Dr. Sabahattin Çam
- 134) Yılmaz, İ. Endüstri meslek lisesi öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin çok boyutlu olarak incelenmesi. 2008, Yüksek Lisans Tezi, 84 sayfa, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. (Doç. Dr. Halil Ekşi)

- 135) Doğan B, Moralı S, Kazak Z, Tok S. Bireylerin spora katılım, cinsiyet ve sürekli kaygı düzeylerine göre saldırganlık düzeylerinin incelenmesi. Ege Üniversitesi BESYO, Performans Dergisi, 2002,8 3-4:1-13.
- 136) Aktaş, Z., Çobanoğlu, G., Yazıcılar, İ., Profesyonel erkek basketbolcuların saldırganlık düzeyleri ile maç başarıları arasındaki ilişkinin araştırılması. SPORMETRE Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi 2004, Cilt: II, Sayı: 3 127-134

EKLER

1.Yaşınız:.....

2.Öğrenim Durumunuz:.....

3.Aylık net Geliriniz (TL)

() 500-1200 □ () 1201-1900 () 1901-2600 () 2601- 3300 () 3301-4000 () 4001 ve üzeri

4.Spor Yapma Yılıınız:.....

SALDIRGANLIK ÖLÇEĞİ

Soruların yanıtları aşağıdaki 7 basamakla değerlendirme çerçevesinde yapılacaktır. Lütfen size uygun olan yanıtın sayısını seçeneğin önündeki kutuya yazınız.

1-Tamamen karşıyım 2-Karşıyım 3-Biraz karşıyım 4-Kararsızım
5-Biraz katılıyorum 6-Katılıyorum 7-Tamamen katılıyorum

1.Başkalarının önünde birisine sert ve kırıcı davranan kişi haklı olarak çevreden saygı görür	
2.Beni öfkeliendiren kişiye genellikle küfredirim	
3.Haksızlık karşısında kişinin hakkını araması kendi bilek ve dil gücüne kalmıştır.	
4.Rahatsızlığımı içimde tutmaktansa bu duygumu beni rahatsız eden kişiye açabilirim. Örneğin sigara dumanından rahatsız oluyorsam yanımda içene rahatsız olduğumu söylerim.	
5.Başarısızlık karşısında kolay kolay umutsuzluğa kapılmam	
6.Satın aldığım, fakat sonradan içime sinmeyen bir malı değiştirmeye götürebilirim	
7.Bir kişi eğer beni küçük düşürmüşse içimden ona alay eder ve küfredirim.	
8.Bir şeyi çok istiyorsam istediğimi açıkça belirtmem, imada bulunurum.	
9.Bana haksızlık ettiğine inandığım kişilerin başına kötü işlerin geldiğini mahvolduklarını düşünerek avunurum.	
10.Eğer bir düşüncenin doğruluğuna inanıyorsam, bu düşüncüyü savunan tek kişi ben olsam bile yine fikrimi savunurum.	
11.Yeni Tanıştığım kişilerle rahat konuşabilirim.	
12.Karşımdakilerle gerek olumlu, gerek olumsuz duygularımı rahatça açabilirim.	
13.Eğer bir insan beni çok sinirlendirmişse üzerine yürüyebilirim.	
14.Sinirlendiğimde bazen öyle kendimden geçerim ki, ağızımdan çıkan sözlerin farkında olmam.	
15.İnsanların, bu dünyada yaşayabilmeleri için acımasız olmaları gerekiyor.	
16.Bir dükkan, bir butik yada markette, satıcının benimle ilgilenmediğine inanırsam daha sonra onun çok fazla vaktini alarak intikamımı alırım.	
17.Bana emretmeye hakkı olmadığına inandığım bir kişinin buyruğuna ses çıkartmasam da, ya verdiği işi yapmam ya da yapsam da bir şeye benzemez.	
18.Bir kişi beni kırsa fakat sonradan özür dilese, beni ne kadar kırmış olduğunu en az birkaç kez üstü kapalı da olsa hatırlatmadan rahat edemem.	
19.Bir kimse görevini yapmadığında her kim olursa olsun bunu kendisine söylerim.	
20.Çok saygı duyduğum bir kişi benimkinin tersi bir düşüncüyü savunuyor diye kendi düşüncemi savunmaktan vazgeçmem.	
21.Topluluk karşısında konuşmaktan çekinmem.	
22.Benimkinin tersi olan görüş ve düşünceleri alt etmek bana keyif verir.	
23.Sinirlenirsem, tanımadığım kişilerle ağız dalaşına hatta tokatlaşmaya ya da yumruk kavgasına girerim.	
24.Kişinin hakkını yedirmemek amacıyla başkalarının hakkını yemesi ters bir davranış değildir.	
25.Çevremdekiler istediklerimi yapana dek imalar, iğnelemeler ile onları tedirgin ederim.	
26.İstemediğim bir şey yapmak istendiğinde ya o işi yapmayı geciktiririm ya da baştan savma yaparım.	
27.Bir arkadaşım bir isteğimi yapmamakta direnirse ona, vaktiyle onun için yapmış olduğum iyilikleri hatırlatırım.	
28.Bir kimseden bir istekte bulunacaksam araya bir aracı koymaktansa gider yüz yüze görüşürüm.	
29.Birisi bende bir hata bulursa bende onun hatalarını bulur ve ortaya dökerim	
30.İstemediğim bir yer ya da toplantıya gitme vakti gelince hastalanıveririm.	

<p>İLETİŞİM BECERİLERİNİ DEĞERLENDİRME ÖLÇEĞİ (İBDÖ)</p> <p>Bu ölçek iletişimle ilgili bazı özelliklerimizi ölçmeye yöneliktir. Aşağıda sunulan ifadeleri, o ifadelerle ilgili genelde nasıl olduğunuzu düşünerek okuyunuz. İlişkilerimizdeki özelliklerimiz elbette kimle, hangi koşullarda, ne zaman ilişkide bulunduğumuza bağlı olarak farklılıklar göstermektedir. O nedenle ifadeleri genelde gösterdiğiniz tepkilere göre değerlendiriniz.</p> <p>Değerlendirmenizi: 5 – Her zaman, 4-Sıklıkla, 3 – Bazen, 2 – Nadiren, 1 – Hiçbir Zaman olmak üzere derecelendirdikten sonra uygun yere (X) koyarak belirtiniz. Hiçbir ifadeyi boş bırakmamanız sonuçları daha sağlıklı değerlendirilmesine yarayacaktır.</p>	5. Her zaman	4. Sıklıkla	3. Bazen	2. Nadiren	1. Hiçbir Zaman
1. Sorunlarını dinlediğim insanlar benim yanımda rahatlayarak ayrılırlar.					
2. Düşüncelerimi istediğim zaman anlaşılır biçimde ifade edebilirim.					
3. Başkalarını bir kasıt aramadan dinlerim.					
4. Sosyal ilişkide bulunduğum insanları oldukları gibi kabul ederim.					
5. İnsanların önemli ve değerli olduklarını düşünürüm.					
6. Birisiyle ilgili bir karara ulaşmadan önce onunla ilgili gözlemlerimi gözden geçiririm.					
7. İlişkide bulunduğum kişilerin anlatmak istediklerini dinlemek için onlara zaman ayırırım.					
8. İnsanlara karşı sıcak bir ilgi duyarım.					
9. İnsanlara gerektiğinde yardım etmekten hoşlanırım.					
10. Olaylara değişik açılardan bakabilirim.					
11. Düşüncelerimle yaptıklarım birbiriyle tutarlıdır.					
12. İlişkilerimin daha iyiye gitmesi için bana düşenleri yapmaya özen gösteririm.					
13. Kendime ve başkalarına zarar vermeden içimden geldiği gibi davranabilirim.					
14. Arkadaşlarımla beraberken kendimi rahat hissederim.					
15. Yaşadığım olaylardaki coşkuyu her halimle başkalarına iletebilirim.					
16. İlişkilerimin nasıl geliştiği ve nereye gittiğini anlamak için düşünmeye zaman ayırırım.					
17. Karşımdakini dinlerken anladığım bir ayrıntı olduğunda konunun açığa kavuşması için sorular sorarım.					
18. Benimle özel olarak konuşmak isteyen bir arkadaşım olduğunda konuyu ayaküstü konuşmamaya özen gösteririm.					
19. Birisini anlamaya çalışırken sakın bir ses tonuyla konuşurum.					
20. İlişkilerimi zenginleştiren eğlenceli, keyifli bir yanım var.					
21. Birisine bir öneride bulunurken, onun öneri vermeme isteyip istemediğine dikkat ederim.					
22. Birini dinlerken ne karşılık vereceğimden çok onun ne demek istediğini anlamaya çalışırım.					
23. İletişim kurduğum insanlar tarafından anlaşıldığımı hissederim.					
24. Bir yakınımla sorunum olduğunda bunu onunla suçlayıcı olmayan bir dille konuşmak için girişimde bulunurum.					
25. Karşımdakini dinlerken sırf kendi merakımı gidermek için ona özel sorular sormaktan kaçınırım.					

ÖZGEÇMİŞ

02.06.1976 yılında Keşan'da doğmuştur. İlkokul eğitimini Amasya, orta ve lise öğrenimini Bolu'da tamamlamıştır. Lisans eğitimine, 1993 yılında Erciyes Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Beden Eğitimi ve Spor Bölümünü ikinci sırada kazanarak başlamış, 1997 yılında birincilikle mezun olmuştur. 1998 yılında Malatya'da, Beden Eğitimi Öğretmeni olarak çalışmaya başlamış, 1999 yılında, Gaziantep Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu'nun açmış olduğu öğretim elemanı alım sınavında başarılı olarak kurumlar arası geçiş yapmıştır. Halen aynı bölümde çalışmaktadır. 2010 yılında Gaziantep Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Programını kazanmıştır.